

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

V. ÉVFOLYAM.

1890. január 25.

I. FÜZET.

Tájékoztatóul.

A „Magyar Tanítóképző“ már négy éves multra mutathat vissza. Kezdetől fogva való di hiányt töltött be, s hogy hivatásának megfelelt, bizonyítják az elért sikerek, a tanítóképzésünk terén újabban felpeszdlült élet, a felbuzdult közszellem s a köztgyekek iránt való élenkebb érdeklődés.

A lap eddig követett iránya, törekvései, eszméi általánosan ismertek; mi lapunknak megváltozott körülményei között is, sőt épen azoknál fogva, folytatni fogjuk a megkezdett irányt és igyekezni fogunk tevékenységünk medrét szélesbíteni és mélyíteni, az erők összetartása és összevonása által a munkamenetet élenkebbé és hathatósabbá tenni.

Lapunknak ugyanis, mint a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete hivatalos közlönyének és tulajdonának, nem lehet más feladata, mint az egyesületnek az alapszabályokban kifejezett törekvéseit híven szolgálni, támogatni, s mindazon ügyeket, a melyeket működése körébe vonni szükségesnek lát, előmozdítani.

Törekvéseink ezért kiválóképen abban pontosulnak össze, hogy tanítóképzésünk fejlesztessék s oly fokra emeltessék, hogy a reá váró fontos czélnak és kulturális feladatunknak teljes mértékben megfeleljen. Tagadhatatlan ugyan, hogy tanítóképzésünk ügye két évtized óta szép előmenetelt tett s az 1868 előtti állapotokhoz mérten hasonlíthatatlanul magas fokon áll; egyes intézeteink berendezésüket illetőleg kitünőeknek mondhatók, és habár az újabban eléjük kitüzött czélnak megfelelőleg nincsenek is kellő fokig fejlesztve, oktatásügyünknek díszére válnak: mindamelllett tanítóképzésünk ügye nagyon sok kívánni valót hagy fenn. Fejlődése nem általános; mintaszerű intézeteink mellett vannak olyanok, a melyeknek berendezése czélszerűtlen, felszerelése hiányos, sőt nagy számmal vannak olyanok melyek a kellő sikerű működésnek igen lényeges feltételeit nélkülözik. A mily különböző a fejlődési fok, ép oly eltéréseket látunk az egyes intézetek szervezetében, tanügyi eljárásában és működésök eredményében. Mind e különbségeknek megvan a maga történeti alapja, s tagadhatatlan, hogy a szabad fejlődés itt-ott hasznos gyümölcsöket termett, de sok visszásságnak és hátramaradásnak is lett szülője. Nagy hiba volna ugyan tényleges állapotaink tekintetbe nem vételével összes intézeteinket egy formába kényszeríteni; de másrészt kulturális fejlődésünk gyorsabb menete és nemzeti megerősödésünk érdekében eljöttnek látjuk már az időt az üdvös változásokra. Ezért lapunk útján oda fogunk hatni, hogy tanítóképzőink fokozatosan az egyöntetű és egyenletes fejlődés és felvirágzás útjára tereltessenek.

Tanítóképzésünk gyorsabb előhaladása útjában álló akadálynak tekintjük azt is, hogy a közérzletbe még mindig nem hatott be kellőképpen a tanítóképzés fontos hivatásának elismerése. A társadalom egyes mozgató elemei még mindig nem sürgetik kellőképpen ez intézetek felvirágoztatását; pedig valamint igaz az, hogy a tanítóképzés ügye csak a népoktatástügygyel kapcsolatosan oldható meg, úgy el kell ismernünk azt is, hogy a népnevelésnek egészséges fejlődése, megizmosodása a tanítóképzés ügyének észszerű fejlesztése nélkül nem is képzelhető. Nálunk még legtöbbször csak „praeparandiák”-nak tekintik a tanítóképző intézeteket, a melyekben a tanítók legfeljebb csak előkészítettnek s még mindig nem várják ez intézetektől, hogy bennük a tanítók jövő hivatásukra kiképeztesse nek. Lapunk már eddig is szép eredményeket ért el a közérdeklődés kivívása körül, mi folytatni fogjuk a munkát s törekedni fogunk a közfelfogás kinoszév tenni ezéjainkat és eszközeinket.

Azoknak a hiányoknak és elszomorító állapotoknak, a melyeket a miniszteri jelentések nem szünnek még évenként elpanaszolni, oka a tanítóképzésről szóló törvényeinkben is van. Az 1868-iki XXXVIII. törvényzikk ugyanis egyrészt mindig szenvedett abban a hiányban, hogy részletes intézkedései körébe csak az állami tanítóképző intézeteket vonta, másrészt népoktatástügyünk és egész kulturánk gyors fejlődése következtében tanügyi álláspontja csakhamar meghaladottá vált úgy, hogy egy évtized leforgása alatt lényeges javítgatásra szorult. A miniszteri rendeletek, bármily üdvös hatással voltak is a képző intézetek egy csoportjára, nem pótolhatták a mi viszonyaink között a törvényt; tanítóképzésünk fejlődése precariussá lett, a mennyiben míg egyesek siettek az újításoknak hódolni s lépést tartani, addig mások a közöny és indolentia vagy egyéb mostoha viszonyok dermesztő légkörébe zárva, fejlődésükben elmaradtak. Hálával és elismeréssel adózunk gr. Csáky Albin miniszter urnál ügyeink rendezése érdekében kifejtett tevékenységeért s örömmel látjuk, hogy törvényhozó testületünk közoktatástügyi bizottsága újabb időben többször részletesen foglalkozott tanítóképzésünk ügyével; mi e tényekben szebb jövő hajnalát látjuk derengeni s reméljük, hogy csak rövid idő választ el bennünket tanítóképzésünknek törvény útján való rendezésétől. Kötelességünknek fogjuk tartani a nyilvános eszmecsereinek folytatása által hozzájárulni ügyeinknek e stádiumig való minél előbbi megérleléséhez.

Ezek általán véve azon főbb dolgok, a melyek tanítóképzésünket mai zilált viszonyaiból kimentenék s melyeknek megvalósulását, azt hiszem, nincs közöttünk senki, ki nem óhajtaná, s örömmel nem üdvözlé. Ez eszmék képezték azt a pusztában elhangzó szót, a melyekért egyesek izoláltan hiába küzdöttek. Haladni fogunk a megtört úton s az a remény kecséget, hogy az együttesen kimondandó szó a megváltozott körülmények folytán tártabb fülekre fog találni.

Lapunk — eredeti céljánál és helyzeténél fogva, — kiválóképpen a tanítóképzéssel fog foglalkozni. Feladatunknak fogjuk tehát tartani ezen ügy fejlődésének minden mozzanatát figyelemmel kíséreni, vitás dolgokat megbeszélni, eszméket felvetni és forgalomba hozni, s mindazon

anyagot, a mely tanítóképzésünkre vonatkozik vagy annak fejlődésére üdvösen hathat, összegyűjteni, felhasználni, vagy legalább értékesítését lehetővé tenni; azonkívül mint egyesületi lap, az egyesületnek minden tényét reprodukálni fogja, s annak minden ügyét, mint a közgyűlések előkészítését, buzgón fogja eszközölni. Azonban minden félreértés és több oldalról felmerült téves nézet eloszlatása végett kijelentjük, hogy valamint egyesületünknek nem áll szándékában, úgy lapunk sem fogja magát izolálni, közoktatásügyünk összefüggő láncolatából kiszakítani s különösen a népoktatást, a melyben lételünk gyökerezik, elhagyni s magunkat ott vendégekül vagy idegenekül tekinteni; sőt törekszünk a népoktatás mezejének beható kutatása és gyakorlása által az összekötő kapcsolatok számát szaporítani és szorosabbra fűzni s tanítóinkkal karöltve vagy őket vezetve a népoktatás fejlődésére közvetlenül is hatni. Ép így nem hagyhatjuk figyelmen kívül középiskolai és polgári iskolai oktatásunk fejlődését sem, mert ezen iskolák szolgáltatják számunkra a tanulókat.

A mi már most törekvéseink részleteit illeti: igaz ugyan, hogy tanítóképzésünknek összes paedagogiai, szervezeti és adminisztrációs ügyei egyengetésre, igazításra, irtásra vagy gondosabb ápolásra várnak; igaz továbbá, hogy bármiféle hiány következményeit mi tapasztaljuk és érezzük közvetlenül s ezért tanítóképzésünk minden dolgába beleszólásunk van: mégis kívánatos, hogy mi, mint szakemberek, tanítóképzésünknek szoros értelemben vett tanügyi részét kultiváljuk nagyobb gonddal azon okból, hogy épen ehhez kívánatik meg az igazi szakértelem, s ezen téren hathatunk legközvetlenebbül fejlődésünkre. Ezért, midőn megoldásra váró fontosabb ügyeinket röviden összefoglalva itt felszínre hozni kötelességszerű dolognak tartom, tanügyi tételeinket helyezem első sorba. Szabatosan megállapítandó, milyen legyen a viszony az általános és szakképzés között; milyen módon és mértékben legyen tekintettel az egyes tárgyak oktatása az elemi módszerre; mennyiben térjen el a tanítónők elméleti és gyakorlati kiképzése a tanítókéttől; milyen legyen a párhuzam és az eltérés a tanítónő- és nevelőnőképzés között. Különösen szükségesnek tartjuk annak megvitatását, miként volna a gyakorlati kiképzés reformálandó, az osztatlan gyakorló iskola részben osztottá átalakítandó. Alaposan megbeszélendő, mely tantárgyak oktatásának juttatandó több tér és gond s melyek szoríthatók szűkebb korlátok közé; elegendő tért és alkalmat nyújtunk-e növendékeinknek az önmivelésre; részletesen kifejtendő minden egyes tárgynak tananyaga és módszere; oda fogunk hatni, hogy lassanként terv szerint munkálkodva állítsuk össze a tantervet s az egyes tárgyra vonatkozó methodikai utasításokat. A szervezeti tételek közül foglalkozni fogunk az előképzettség, tanképesítés, valamint a képző intézeti tanárképzés ügyével; meg fogjuk vitatni, megfelelnek-e ezek mai formájukban az elengedhetetlen követelményeknek, miként oldhatók meg e kérdések úgy, hogy általuk a tanítóképzés színvonala emelkedjék; ugyanezen szempontból sürgetni fogjuk az állami képző intézeti tanárok kinevezési és szolgálati szabályzatának rendezését. Foglalkozni fogunk az igazgatás kérdésével s meg-

vitatni óhajtjuk, hogy üdvös-e a mai formájában a tanítóképző intézetekre az igazgató-tanács működése. Sürgetni fogjuk, hogy a tanítóképzés hozasék szorosabb viszonyba a népoktatással az által is, hogy a tanítóképző intézeti igazgatók és tanárok iskolalátogatók ul alkalmaztassanak; óhajtjuk továbbá annak megvitatását, hogy miként szervezendő a tanítóképző intézetek szakfelügyelete, másrészt helyes volna-e, hogy a népiskolák és képző intézetek felügyelete egymástól elválasztassék? Nem kívánatos-e a mi specialis hazai viszonyaink között a nevelés céljából a képző intézetek mellett a köztartás? Sürgetni fogjuk tanáraink anyagi viszonyainak és a tanári testületek szervezetének rendezését az egyenlőség és méltányosság elve alapján; nemkülönben, hogy a kormány ez elvet érvényesítse a tanulmányi alpból díjazott tanárok fizetésének felemelésénél s általában a felekezeti tanárok nyugdíjügyének rendezésénél. Ezen kiváló fontos ügyekre óhajtottuk egyebek között a figyelmet felhívni. Habár ezek nagyjából tanítóképzésünknek régen ismeretes bajaira vonatkoznak, melyek e lapok hasábjain is többször felhozattak és megbeszéltek, mégis egynémely ügyünk még annyira a kezdetlegesség stádiumában van, az előrehaladottabb ügyek felől is oly sokfélék és ellentétesek a nézetek, hogy nézeteink tisztázása, ügyeinknek minden oldalú megvilágítása, helyes megfejtése és részletes kidolgozása érdekében szükség van még az alapos megvitatásra. Kérjük tagtársainkat, sziveskedjenek velünk nézeteiket közölni, minden hozzászólásnak és vitának, a míg a tárgyilagosság korlátai között marad s a mennyire lapunk rövidre szabott terjedelme megengedi, örömet helyt adunk.

Tanítóképzésünk valóságos conglomeratumát képezi a különböző szervezeteknek és tanügyi eljárásoknak; kell, hogy egyesületünknek egyik nevezetes célját képezze a különböző viszonyú tanítóképzők és tanárok működésének megismerése. Szembe kell állítanunk az egyes eljárásokat s azoknak eredményeit, hogy okuljunk, biztos alapot és tájékozást szerezzünk további öntudatos és szerves fejlődésünkhöz. Igyekeznünk fogunk e célnak lapunk útján minél tanulságosabb részletességgel megfelelni; közölni fogunk ismertetések, tudósításokat mind az állami, mind a felekezeti tanítóképző intézetekről, azoknak szervezetéről, állapotáról, működéséről. Különös tekintettel fogunk lenni azon intézetekre, a melyek vidékük viszonyai szerint sajátlagos hivatással bírnak. Fel fogjuk tüntetni, milyenek az egyes intézetekben a tanárok megélhetési viszonyai, milyen működést fejtenek ki az irodalom és a kulturális mozgalmak terén. Ismertetni fogjuk, hogy az intézetek önállóan működnek-e vagy más intézettel kapcsolatban, mily eredménnyel oldják meg utóbbi esetben feladatukat. Szükséges tudnunk, milyen eljárással történik a gyakorlati kiképzés az egyes intézetekben, osztott-e a gyakorló iskola vagy osztatlan; hogyan viszik keresztül a gyakorlati kiképzést azon intézetekben, a melyek külön gyakorló iskolával nem rendelkeznek; össze kell hasonlítanunk mindezen eljárások előnyeit és hátrányait. Ismertetni fogjuk a különböző felvételi módokat, tanképesítési eljárásokat, eredményeket; ki fogjuk tüntetni, hogy hol és mi módon gondoskodnak a tanítójelöltek gyakorlatáról a próbaév alatt. Ismertetni óhajtjuk az egyes intézetek megállapított tanmenetét, a tanárok által követett sajátlagos mód-

szert és gyakorlati fogásokat, az egyes tanári testületek nevezetes elvi határozatait s végre az egyes tantárgyakban és az egész kiképzésben elért eredményt. Összevetjük, mily eredménnyel vitetik keresztül az ifjúság nevelése ott, hol van internatus s a hól nincs, hogyan történik mindkét esetben az ifjúság felügyelete. Ismertetni fogjuk az előnyöket és hiányokat, feltüntetve az egyes intézetek épületeit (esetleg ábrákban), azoknak elhelyezését, berendezését, kertjét, a tanügyi felszerelést, annak miként való felhasználását, a gazdasági kiképzés menetét. Tudósításokat fogunk közölni a képző intézetek életének nevezetesebb folyó eseményeiről, fejlődési mozzanatairól. Végre óhajtjuk megismertetni az egyes intézetek multját s ilyen módon azoknak monografiáját idővel összeállítani.

Ha a legmagasabb színvonalra akarunk törekedni, tágítanunk kell látókörünket a külföld tanítóképzésének megismerésével is. Meg fogjuk tehát ismertetni különösen a kulturnemzetek, de azon keleti s más népek tanítóképző rendszerét és eredményét is, a melyek velünk közelebbi érintkezésben és viszonyban vannak.

A fentebb előadott okoknál fogva figyelemmel fogunk lenni hazánk népoktatásának minden mozzanatára, szándékozunk hozzászólni annak egyes ügyeihez s közölni fogunk különösen gyakorlati értékű nevelés- és oktatástani fejtegetéseket, a melyek a nép- és gyakorló iskolai tanítók által közvetve, vagy közvetlenül is felhasználhatók; törekedni fogunk megjelölni a tanítóképzés és népoktatás összekötő szálait és szabatosan kimutatni azt a viszonyt, hogy az egyiknek hibái és előnyei mily módon és mértékben befolyásolják a másiknak fejlődését.

A tanítóképzés és a népiskolai tanfelügyelet egymással több tekintetben szorosán összefügg. Jelenleg ugyanis tanítóképzőink, mint népoktatási intézetek a tanfelügyelők felügyeleti körébe tartoznak, továbbá működésük is párhuzamos, a mennyiben tanfelügyelőink folytatják és befejezik a tanítóképzőknek megkezdett munkáját a már működő tanítók utasítása és oktatása által; viszont a tanítóképző tanárok hivatása involválja bizonyos értelemben a tanfelügyeletet, a mennyiben kívánatos, hogy iskolalátogatókul alkalmaztatván, továbbra is szemmel kísérik és vezessék a volt tanítványok munkáját. Ezen viszonynál fogva természet szerint lapunk körébe tartozik a tanfelügyelet kérdése. Fejtegetni fogjuk a tanfelügyeletnek a tanítóképzéshez való viszonyát, másrészt hozzá fogunk szólni általában annak aktuális ügyeihez és hatni fogunk ez intézménynek a helyes irányban való tovább fejlesztésére. Sőt mivel tanfelügyelőinknek még eddig szellemi összeköttetést létesítő organuma nincs, szívesen adunk helyet minden a tanfelügyelők működési köréből eredő közleménynek.

Lapunknak, mint a tanítóképző intézeti tanárok országos egyesülete közlönyének, egyik főfeladata lesz, hogy a tanítóképző tanárok között az összekötő kapesot, a szellemi érintkezés hű organumát képezze, hogy mindenkor, de kivált a legközelebbi időben az egyesületi élet, törekvések hű kifejezője, élénkítője legyen. Egyesületünk a gyümölcsöző munka terére most lép s a most következő idők fogják kipróbálni, van-e egyesületünkben életképesség, van-e az egyesekben az összetartásra komoly akarat és kitartó munkakedv. Szükséges, hogy a tagokban eddig nyil-

vánuló buzgalom ne lankadjon, hanem fokozódjék annyival inkább, mert nekünk a tagok csekély számát az egyesek munkájának intenzitásával kell pótolnunk.

Kiváló kötelességünknek fogjuk végre ismerni, hogy olvasóinkat a tanítóképzésre, népoktatásra és a paedagogiai tudományra vonatkozó bel- és külföldi szakirodalomban alaposan tájékoztassuk.

Ezek azon ügyek és eszközök, a melyeket lapunknak, ha nem is minden egyes számban, de általában felölelnie kell, hogy méltó lehessen rendeltetéséhez és célját csak némileg is megközelíthesse. A mennyire a szerkesztőségtől telik, törekedni fog e programot nemcsak az eszmék távoli birodalmában hagyni, hanem fokozatosan idővel ténynyé változtatni. De a közölt tervezetnek azon természetét minden szem világosan láthatja, hogy annak megvalósítása nem is egy vagy egynéhány ember bármennyire megfeszített, de elszigetelt erejétől, hanem attól függ, hogy részt vesznek-e közlönyünk megalkotásában, mondhatnám szerkesztésében, összes hazai tanítóképző intézeteink s azok tanárai; fognak-e szellemi közreműködést, anyagi támogatást kifejteni a tanfelügyelők, a néptanítók s minden arra hivatott tanügyi férfiú.

Kérem ezen támogatást ügyünk igazságánál, jogosságánál, méltányosságánál fogva. A tanítóképző intézeti tanárok egyesületét azon jelentékeny tanügyi közszükség hozta létre, hogy tanítóképzésünk terén sok a tenni, javítani, gyökeresen reformálni való. Ezen a mezőn egyesületünk jó szolgálatokat tehet; egyesületünknek tanítóképzésünk terén missziója van s meg vagyok győződve, hogy mindazok, kik arra hivatva vannak, nem fognak vonakodni az épületnek közös erővel, egyesületünk útján történő felépítéséhez erejüknek legalább kis részével járulni. „Egyesületi együttes működés által sokkal jobban lehet ápolni a közügyet, mint szétforgácsolva.“ Egyesületünk megmutatta eddigi rövid működésével is, hogy pártatlanul és függetlenül akarja szolgálni a mindnyájunk előtt szent ügyet s mindenütt igyekszik javítani és jótékonyan hatni az intézetek fejlődésére, a hol arra tér van s fellépnie ildomos.

Feladatát azonban a viszonyok, a közérdek soknemű és irányú követelményeinek tekintetbe vételével csak úgy oldhatja meg, ha működésében tanítóképző intézeti tanáraink mind, sőt néptanítóink és tanfelügyelőink is részt vesznek. Ne várjunk minden áldást felülről, kövessünk el mindent saját erőnkől viszonyaink javítására és megszilárdítására, hogy ne vádolhasson bennünket az utókor!

Nagy László,

*egy. titkár s a „Magyar Tanítóképző“
id. fel. szerkesztője.*

A minek haszna lenne.

Még a köznép is azt tartja, hogy az országot-világot látott ember sokkal többet tud, mint az, a ki született és meghalt a nélkül, hogy faluja határán túl is látott volna valamit.

És a nép igazán, helyesen tartja ezt. Alkalmazzuk magunkra.

Midőn az áldott emlékü minister, báró Eötvös, az első áll. tanító-

képzőket felállította, köztudomás szerint az a nehéz kérdés állott előtte: honnét vegye a képző tanárokat?! (Akkor még szoros értelemben véve, ismeretlen lények valának.)

A böles és praktikus minister nem úgy oldotta meg e nagyon nehéz kérdést, mint a hogy később a tanfelügyelők kérdése megoldatott: v é v é n ő k e t o n n é t, a h o l k a p h a t ó k v o l t a k, h a n e m e g y s e r e g i f j ú t a n á r t é s t a n á r j e l ö l t e t k ü l d ö t t k i k ü l f ö l d r e a t a n í t ó k é p z é s t a n u l m á n y o z á s á r a.

Igazán a szeg fejére ütött. Azok a képző intézeti tanárok, a kik odakint jártak, néhány tanítóképző kül- és belsejervezetével, a tanítóképzés módjával közvetlen tapasztalataik alapján megismerkedtek: még is csak többel, mint a teendők sejtelmével foghattak a munkához.

Azóta csaknem 20 év repült el fejünk fölött, s ifjabb kollegáinknak egész sora foglalt állást közöttünk, kiknek nagy része alig, vagy éppen nem is látott más képzőt, mint azt, a melynél működik, legfeljebb, ha a fővárosi e nemű intézeteinket, s csakis úgy röptiben megtekinthette, a hogy az a fővárosba menő vidéki embertől kitelik. Sőt valljuk meg őszintén, hogy mi legvénebbek is egész a legújabb időkhöz még egymást sem, még hírben sem ismertük; az a kartársunk pedig még ma is fehér hollóként ritka közöttünk, a ki, habár csak az állami tanítóképzők jelentékenyebb részében megfordulván, tapasztalatilag ismerné azok berendezését, előnyös és hátrányos oldalait, szóval kül- és beléletét.

Bizony ritka! És ez bizonyos fokú világot vet azokra az általunk időnként „kiadni szokott értesítő” nagy jelentéktelenségére, melyek első sorban betűk, s nem hús és vér.

Ez a körülmény oka annak, hogy a két évtized alatt oly sok tekintetben eltértünk egymástól, s nem ismerjük, mit javítottunk vagy mely hibában sínylődünk. Nem azt akarom ezzel mondani, mintha a §. szerinti egy kaptafára húzást óhajtanám s az alkotó szellem fejlesztő erejének működését meggátolni, megkötni akarnám. Eszemben sincs! Csak konstatálni kívánom, hogy vannak kitűnően berendezett, de vannak bizony sok tekintetben primitív állapotban levő állami tanítóképzőink is, hogy a felekezetiokről ne is szóljak.

Ha alkalmunk lenne, ha módunk volna időről-időre meglátogatni egymást: fölismerhetnők mind azt, a mi bennünk rossz, és kiválogathatnók azt, a mi jó. És most fölteszem a kérdést: vajjon nem lenne-e idő-, cél- és alkalmoszerű, folytatni utunkat azon irányban, melyen ez előtt 20 évvel megindultunk? Hosszú időn át egy színvonalon maradt tanítóképzésünk emelésére rohamosan és minden lehető meg kell tennünk. Hazai népnevelésünk A-B C-je ez.

Vajjon nem hajtana-e dús kamatot az, ha egyelőre legalább képzőink igazgatói bizonyos fokú állam-segélylyel meglátogatnák a külföldi tanítóképző intézeteket, s közvetlen tudomást szereznének azok 20 év alatti előhaladásáról? Vajjon nem állott-e be annak szüksége, hogy legalább a hazai hasonló intézeteinkkel közelebbről s gyakorlatilag megismerkedjünk, s eltanulván egymástól azt, a mi jó és czélszerű, egyúttal megismerjük magunkban saját gyarlóságainkat, fogyatkozásainkat is.

Ajánljuk e kérdést magas intéző köreink figyelmébe.

Hetyey Gábor.

A gyakorló-iskolák.

„A tanítóképző intézeti tanításnak a népiskolai tanítás előképeinek kell lenni.“ Ezért vannak a gyakorló-iskolák s hogy ezek a tanítóképzésben a hozzájuk kötött várakozásnak és rájuk bízott feladatnak megfeleljenek, a miniszteri tanterv és tkép. szervezet sokszor többféle magyarázatot is eltűrő intézkedései ezek:

A gyakorló-iskola osztatlan, egy tanítója s 4—6 osztályból áll.

A tanítóképzői II. osztály növendékei heti egy órában a gyakorló-iskolai tanító tanítói és nevelői eljárását szemlélik; a tapasztaltakat feljegyzik; jegyzeteiket a gyak.-isk. tanító és paedag. tanára átnézi s meg-bírálják.

A III. osztály növendékei hetenként egy órán a gyakorló-iskolába jönnek, hol közülök 1—1 félóraig tanít, a többi a tanításra vonatkozó észrevételeit jegyzi fel. A tanító-növendéknek a paedag. tanára szabja meg a tantárgyat s a gyak.-isk. tanító az anyagot; amaz leginkább általános, emez részletes utasítással látja el. A tanítás anyagát az illető növendék írásbelileg elkészíti; e tervezetet némely tanítóképzőben a tanítás előtt, némelyikben a tanítás után bírálják meg a paedag. tanára és a gyak.-isk. tanító. A tanításokat heti egy órán a növendék-társak s a tanításon jelen volt gyak.-isk. tanító és a paedag. tanára nyilvánosan meg-bírálják. — Ugyanez az eljárás a IV. oszt. növendékeknél; ezeknek heti két órájuk van a tanítás gyakorlására s egy a bírálatra; különórán a gyak.-isk. tanítóval együtt hétről hétre előlegesen elkészítik az osztatlan el. isk. részletes tanítás menetét; több tanítóképzőben a IV. oszt. növendékek egyenként váltakozva heti fél vagy egész napon át végzik a gyak.-iskolában a tanítói teendőket teljesen, előleges készület után s a gyak.-isk. tanító feltigyelete mellett.

Úgy hiszem, állami képzőinkben a tanítói gyakorlati képzés — csekély eltéréssel — így történik. Már némi részben ez az eljárás is a miniszteri tanterv- és szervezetnek csak szellemével egyezik meg, betűivel szorosán véve nem; a tanterv és szervezet határozatlansága s hiányossága okozza, hogy a tanítói gyak. képzés talán két állami képzőben sincs teljesen egyenlően rendezve, de a főbbekben az előbbi rajzzal mindenütt megegyező.

Mondjuk el ehhez, hogy az elméleti paedagogia minden ágát a paedag. tanára — mindenütt a kép. igazgatója — tanítja, ő a gyakorlati képzés fővezetője és irányítója is, ő gondoskodik arról, hogy a paedag. elméleti és gyakorlati képzés közt összhang legyen s a paedag. tárgyakból sok helyt egyedül ő osztályoz, néhol a gyak. tanítást illetőleg a gyak.-isk. tanítónak is befolyást enged, a miről azonban szervezetünk mitsem szól.

Nem ügyelek arra, hogy e gyakorlati képzés mily terhet ró a gyak.-isk. tanítójára, kinek osztatlan el. iskolájában versenyeznie kell a helyben levő osztottakkal már csak azért is, hogy a gyak.-isk. tanulók nélkül ne maradjon; nem nézem azt sem, mennyire nehezíti a tanító munkáját a képző intézeti növendékek gyakorlatlan keze s a nevelés-tanítás praktikumának elsajátítása végett elkerülhetetlenül szükséges tanítói, nevelői eljárása;

feladatomban most annak vizsgálása: vajjon e gyakorlati képzés célzott lehet-e, avagy a cél érdekében javítandó-e és hogyan?

Meglehet, hogy némelyek meg vannak elégedve képzőt végzett tanítójelölteink nevelői és tanítói gyakorlati képességével; de ezeknek is be kell látniuk, hogy, bár a multhoz képest e részben is haladtunk, végzett növendékeinknek csak legtehetségesebbjei felelnek meg jogos várákozásainknak. A többség minduntalan csetlik, botlik, vét a tanítás módszertana ellen, melyet pedig tud, de alkalmazni még nem bír; vagy siet, vagy ellaposul tanításával; bármi váratlan eset megzavarja; nem várt feleletek kizökkentik a kerékvágásából, melybe aztán nehezen tér vissza; kérdései hibásak és döcögve következnek egymásra s átmeneteket nem ismernek; előadása tárgyi, nyelvtani, paedagogiai tekintetben fogyatékos; a fegyelmezés nagyon nehezre esik, a magánfoglalkoztatással eredménytelenül birkózik; büntetni kézzel, bottal feltűnően szeret stb. És melyikünk ne csodálkozott volna azon, hogy a mi tanítói és nevelői eljárásunkat, modorunkat átlag nagyon kevés képzői növendékünk utánozza?

Talán nem túloztam az eredmény rossz oldalainak feltárlásában. Mindenki beláthatja, hogy a sikertelenségnek nem a vezető egyénekben rejlik az oka, hanem a gyakorlati képzés fogyatékoságában.

A II. oszt. növendékek heti egy órán figyelik meg a minta-tanításokat, még pedig mindjárt kezdettől fogva osztatlan iskolában.

Itt sokszoros hiba van. Első az, hogy a tapasztalat-szerzést mintatanításon kezdetjük; a második hiba, hogy nem utasítjuk a növendékeket a tapasztalat-szerzés módjaira s bizonyos részlet megvizsgálására; a harmadik, hogy nem beszéljük meg velük, vajjon a szerzett tapasztalat helyese-e és miért s hogyan értékesíthető; a negyedik, hogy a mintatanítást kezdettől fogva osztatlan iskolában figyeltetjük meg s így a tapasztalat-szerzésben nincs meg a kellő fokozat; az ötödik, hogy a fegyelmezés módját, eseteit, az iskolai rendtartás elveinek alkalmazását nem szemléltetjük; a hatodik hiba, hogy nem az szemlélteti a paedagogia tanainak gyakorlati megvalósítását, a ki azokat elméletileg megismerteti s ez által az elméleti paedagogia értékéből sokat veszít a növendékek előtt s ezek a paedag. tanárának sok, helyes tanítására rámondhatják veszedelmes ítéletüket: könnyű a kathedrából elmondani, de nehéz, vagy nem is lehet megvalósítani; a hetedik hiba, hogy a gyakorlati tapasztalatok szerzéséből a III. és IV. évesek ki vannak zárva, pedig ők sokkal többet tanulhatnának a szemléltekből, mint a II. osztálynak.

Felesleges volna hosszasan bizonyítgatnom, hogy e hibák valóban megvannak s így a gyakorlati tapasztalatok szerzésének s feldolgozásának módján javítanunk, változtatnunk kell.

A szabályrendeletek és tanterv értelmében a növendékek által tartott tanításoknak s ezek bírálatainak módja ellen szintén sokféle és alapos kifogás emelhető. Nevezetesen:

Ha a III. osztálynak heti egy s a IV. osztályú növendékek heti két órán tanítanak osztatlan gyakorló-iskoláinkban, baj az, hogy a tanítást nem osztott iskolában kezdik gyakorolni, hanem ott, hol a tanító dolga legnehezebb; baj, hogy 1—1 növendék, ha csak 10-en vannak is egy

osztályban, egész kiképeztetése idején legfeljebb 20-szor taníthat csupán, egy-egy tantárgyból alig kétszer; baj, hogy egy-egy tanuló huzamosabban, legalább fél vagy egész napon nem tanítván, az iskolai rendtartásban, a fegyelmelésben, a tanítók számos teendőiben magát gyakorlatilag nem képezheti.

Ha a gyakorlati tanítás tervezete előlegesen meg nem bíraltatik, sokszor veszélyeztetve lehet a gyakorló-iskolának, mint elemi iskolának czélja; számtalan tárgyi hibának és paedag. nagyobb baklövésnek csak az előleges bírálat veheti elejét.

A paedag. tanárának (az igazgatónak) és a gyak.-isk. tanítónak közös bírálata nem épületes. (? Szerk.) Ők bár ketten vannak, de a tanítványok előtt ellentétes nézetten nem lehetnek s így egymás mellett feleslegesek (?! Szerk.), annyival inkább, mert pl. a gyak.-isk. tanítónak nem illenék kitünőbb bírálónak nem lenni az igazgatónál, ha pedig rosszabb, akkor nincs miért ott lennie.

A bajok és hibák elsorolásánál lévén, nem hagyhatjuk figyelmen kívül a paedag. tanára s a gyak.-isk. tanító kölcsönös viszonyát sem, a mennyiben a gyakorlati képzés kettőjükre van bízva.

Mindenesetre kell, hogy a gyakorló-iskolában a tanulók amaz elvek megtestesítését lássák, melyeket elméletileg mint legjobbakat megismertek. E czélból a gyak.-isk. tanítója az igazgató paedag. elveinek gyakorlati megvalósítója. Igen, de az igazgató több esetben csak olyan paedagogus, a milyenné az igazgatói kinevezés tette s mert elemi iskolai tanítással nem foglalkozott s mint a paedag. tanára sem foglalkozik gyakorlatilag, ő csak könyv-paedagogus (? Szerk.); elvei és utasításai nincsenek az őmaga által történi megvalósítás pecsétjével ellátva és nem lehetnek őmaga által követendő példakül felmutatva. A gyak.-isk. tanító a minta, de meg van kötve az igazgató által. Az azonban lehetetlen, hogy az igazgató és a gyak.-isk. tanító mindenben megegyezzenek; mindig tanít az igazgató olyat, mit ez a gyakorlatban be nem mutat és viszont mindig ad a gyak.-isk. tanító oly példát, minőtől amaz meg nem emlékezett. Így aztán tanítóképzőink elméleti és gyakorlati paedagogiája közt mindig van valami eltérés, mert két egyéniség ugyanegy formába nem önthető és mert a legtöbb elméleti szabály, ha a gyakorlatban más egyén alkalmazza, kap valami új színezetet, valami elütő vonást. Ez okozza aztán, hogy a növendék ingadozóvá válik, hogy benne sokszor sem az igazgató, sem a gyak.-isk. tanító nem ismer tanítványára s hogy előtte az elméleti paedagogia sokszor hitelét veszti, megérdemlett tekintélyben és bizalomban pedig sohasem, vagy csak igen ritkán áll. A gyakorlatban látottak jobban vonzzák őt, mint az elméletileg tanultak, de ő képtelen az összefüggést alaposan látni, vagy az eltérést helyesen megbírálni s ennek okait mérlegelni, ha nincs, a ki segítse, útbá igazítva őt. Ilyen pedig nincs, mert sem az igazgató nem bírálja és bírálhatja a gyak.-isk. tanítót, sem pedig ez bírálhatja amazt, kik számtalan paedag. esetben nem is ismerik egymást.

Ha végig tekintjük az elsorolt hibákat és fogyatkozásokat, a gyakorlati paedagogiai képzés érdekében következő javításokat kell kívánunk:

1. A II. osztályú növendékek tapasztalat-szerzése legyen fokozatos; kezdődjék a tanítói és nevelői eljárás 1—1 részletének megfigyelésén, előbb könnyebb, aztán nehezebb, bonyolultabb részeket vizsgálása lévén a feladat; a tanév második felében figyeljenek könnyebb tantárgyú tanítókat osztott iskolában s adott utasítás szerint. Mivel osztott gyakorlóiskolák nincsenek, az osztatlanokat alakítsuk át ilyenekké az által, hogy a tanítás anyagához képest 2—3 osztályt, vagy mind a 4-et és 6-ot is összevonjuk, avagy az így nem egyesíthető osztályokat a szabadba vagy más terembe vagy haza küldjük, de arra ügyeljünk, hogy az így osztottá tett iskolában legalább 20—30 gyermek legyen. A képzőintézeti növendékek a kérdő pontokban adott utasítás szerint megfigyeléseiket jegyezzék fel s az így megörökített megfigyelések a tapasztalat-szerzésre szabott 3. vagy 4. órában beszéltesse meg s a tanulságok, megokolások vonassanak le, illetőleg deríttessenek ki. E munkának vezetése a gyak.-isk. tanítóra bízassék, nemcsak azért, mert ő van szóban s mert ő ebből is sokat okulhat, de azért, mert egyedül ő mondhatja meg mindig előre, mit fog tenni, mi figyelendő meg? A paedag. tanárának tanóráin van alkalma arra, hogy a szerzett tapasztalatokat szintén érvényesíthesse.

2. A III. és IV. osztályú növendékek havonként 1—2 órán szintén járjanak be a gyakorló-iskolába tapasztalatok szerzése végett; a mód ugyanaz, mint előbb, de ők már az osztatlan iskolát figyelik meg s a bonyolultabb nevelői eljárásokat vizsgálják s a nekik adott utasítás mind általánosabb keretben történik, végül el is marad; tapasztalataikat szintén feljegyzik s havi vagy kéthavi 1—1 órán a gyak.-isk. tanító vezetése alatt megbeszélik, megokolják s tanulságait levonják.

3. A III. osztály növendékei, ha 8-nál többen vannak, heti két órán át tartanak gyakorlati tanításokat, hol, mint most, mindnyájan legyenek jelen s észrevételeiket jegyezzék fel. A tananyagot a kijelölt tanító írásban feldolgozza, e tanítás-tervezetet a gyak.-isk. tanítója előlegesen meg-bírálja különösen tárgyi tekintetben s a módszertan főbb elveinek szempontjából; a tanító-növendék e bírálat szerint új tanítás-tervezetet készít s tanításakor mindkettőt átadja a gyakorlati tanítások vezetőjének. Hetenként egy bírálati óra tartandó főbb vonalaiban ugyanazon módon, miként ma.

4. A IV. osztály növendékei gyakorlati tanításokat tartanak úgy, mint az előbbieket, de mindig osztatlan iskolában, míg a III. osztály gyak. tanításainál az iskola az 1. pontban jelzett módon osztottá alakítandó; e mellett gyakorolják magukat a nevelői s az összes tanítói teendők elvégzésében is, mely célból hetenként félnapon egyenként, felváltva, a gyak.-isk. tanító felügyelete mellett s általános vonásokban előre elkészített terv szerint a gyakorló-iskolában az összes tanítói és nevelői teendőket végezik. Ezt nyomban követi a gyakorló-iskolai tanító bírálata, melyet az illető növendék maga részére feljegyez. Heti egy órában a gyak.-isk. tanítóval együtt elkészítik a részletes tanmenetet s elkészítik a gyak.-isk. tanulók beíratási, mulasztási naplóját, anyakönyvét s évharmadonként az osztályozási naplót és feljegyzik a jelentősebb paedagogiai eseteket s az ezek következtében történt tanítói, nevelői eljárást. — A hetenként két órán át tartott gyak. tanítások heti egy órán tartani szokott bírálata főbb vonalaiban a maival megegyező.

A gyakorlati tanítóképzésen ennyi változtatás is sokat lendítené s ez a mai keretbe nagyon könnyen beilleszthető; növelné a III. és IV. tkép. osztály heti óráinak számát 1—1-gyel s elvonná az utóbbi osztály minden tanulóját a tkép. tanórától egész éven át vagy 4—5 félnapon, a mi — közvetlen tapasztalatból tudom — semmi nagyobb hátrányt nem okoz; a gyak.-isk. tanító mai heti óraszámát nem növelné, mert ránézve a mai bírálati órák, melyeken, szerintem, csak hiában van jelen, elmaradnának. A gyakorló-iskola célját sem veszélyezteti; az osztatlan iskola osztottá délutánonként bátran alakítható, mert ilyenkor, ha a tanórendjő, egy osztály sem veszít, avagy e veszteség legtöbbször magánfoglalkoztatással is pótolható.

De — igénytelen nézetem szerint — a tanítóképzés gyakorlati oldala teljesen megfelelő és kivánt sikert arató csak akkor lesz, ha a módszertan tanára egyszersmind a gyakorlati tanítások vezetője és a mintatanítások tartója is. Azt hiszem, e nézetnek elvi ellensége nem igen van; könnyen belátható, hogy csak így lehet a gyakorlati képzés valóban egységes s az elméletivel teljesen összehangzó, azt mintegy megpeesételő, megerősítő, az elmélet helyes elvei csak ez úton találhatnak teljes hitelre és lelkes követőkre, az elmélet szüksége csak így oszlik el egészen és a példaadás hatása csak így lehet tökéletes. Könnyű belátni, mily nagyszerű hatást érhet el az a paedagogus, a ki az általa ajánlott, megokolt elvek és részletszabályok gyakorlati alkalmazását, megtestesítését is önmaga hajtja véghez. Mily gyenge, mily kételkedést szülő az az elméleti előadás a paedagógiában, melyet a gyakorlati kivitel nem követ, vagy ha igen, hát ez nem az előadó keze munkája!

Nem is okolom nézetemet elvi szempontból, hanem gyakorlati kivihetőségét tekintem, hogy, ha érdemes reá, felette a vitatkozás megindulhasson.

Első kifogás lehetne a módszertannak a gyak.-isk. tanító által való tanítása ellen az, hogy képtelen a tanításra. De ha igaz, hogy a gyak.-isk. tanítók a tanítók legjobbainak sorából valók, hogy jó részük polg. iskolai okleveles tanító s a paedagógiával gyakorlatilag és irodalmilag foglalkozik: akkor bajos elhinnem, hogy a népisk. módszer tanítására képtelenek volnának. Alaposabb kifogás tehető a tanítóképző igazgatók nagy része, mint elemi iskolai módszertantanárok ellen.

Nagyobb kifogás — talán — az, hogy a gyak.-isk. tanító nem ér rá a módszertan tanítására s a gyakorlati tanítások és ezek bírálatainak vezetésére a nélkül, hogy gyakorló elemi iskolája meg ne sínylené. A tkép. II. osztályban volna heti egy, a III.-ban heti két módszertani órája; a III.-ban heti két, a IV.-ben heti három gyak.-tanítási és bírálati órája, a mi összesen heti nyolcz óra; de e mellett aztán felesleges volna a tapasztalatok megszerzésére s a részletes tanmenet stb. elkészítésére külön tanóra. E nyolcz órából a III. és IV. osztályban levő tanítási és bírálati órája, öt óra hetenként, azonban ma is megvan, a szaporulat tehát csak heti három óra volna, melyen a gyakorló-iskolában a tkép. növendékek felváltva helyettesítenék s tanítanak ott a IV—VI. osztályt (az I—III. 10 órától 11-ig nincs az iskolában) olvasásra, írásra, rajzra, énekekre, nyelvtanra az órarend és részletes tanmenet szerint.

Az igazgatónak maradna e terv szerint heti nyolcz órája, mi mellett felügyelői, igazgatói, köztartási, nevelői, irodai, gazdai stb. teendőit könnyebben végezhethné, mint most és mint ellenőrző olykor-olykor a gyak. tanítási és birálati órákon is részt vehetne.

Tervem érdekében nem támadok senkit. Célom csak az, hogy a tanítóképzés gyakorlati oldalán lendítsünk s a gyak.-isk. tanítónak adjuk meg az őt méltán megillető befolyást tanítóképzésünkre; ő a didaktika nehezebb részének: a gyakorlatinak előadója, legyen hát a könnyebbek: az elméletinek is; az a különösség, mely ma tény, hogy a gyakorlati képzés terhe a gyak.-isk. tanító vállát nyomja leginkább, de joga még az osztályozás tekintetében is csaknem kizárólag az igazgatóé: aligha védhető és helyeselhető.*

Ujfalussy Sándor.

Tantervünk módosításáról.

Az 1868-iki tantervhez képest a jelenleg érvényben levő tanterv úgy paedagogiai, mint didaktikai szempontból előhaladást mutat ugyan, de ennek kibocsátása óta ismét kilencz év mult el, s ezen idő alatt alkalma lehetett minden működő tanárnak meggyőződni arról, hogy ezen tanterv is módosításra, javításra szorul. Ezért nagyon helyeslem, hogy a

* E cikknek több állításával nem értek egyet, nem mentek azok oly túlzásoktól, a melyek bizonyára meg fogják kapni a helyreigazítást; mégis közöltük, mert benne több megszivelhető, sőt helyeselhető javaslat van; mert gyakorlati kiképzésünk valóban tanítóképzésünknek egyik sarkalatos pontja és hibája és szükséges, hogy felette kellő mederben és mindent felölelőleg meginduljon az eszmecsere; mert lehet azon is vitatkozni, hogy egy kézben legyen-e a gyakorlati oktatás és a módszertan tanítása, nyomós okok szólnak mellette és ellene. Vannak azonban gyakorlati kiképzésünknek ennél sokkal fontosabb tanügyi kérdései, a melyeket cikkirő úr csak futólag érint.

Félszég és abnormitás például az, hogy növendékeinket mindjárt kezdetben 6 osztályú osztatlan iskolába vezetjük be. Bemutatjuk a tapasztalatlan, s a leg-egyszerűbb dolgokat is megfigyelni alig képes szemnek az erdőt, mielőtt ismernék a fát. Beállítjuk a magukat gyakorolni kezdő növendékeinket egy nagy apparatus közepébe, mielőtt az egyszerűvel megbirkóztak volna. A mesterember sem a leg-komplikáltabb munkát adja először inasának kezébe. Ez valóban ellenkezik a paedagogia törvényeivel. Gyakorlati kiképzésünknek számos hibája ebből ered s itt az ideje, hogy ebben az irányban tegyünk valamit.

Másik lényeges hibája gyakorlati kiképzésünknek, hogy növendékeink nem foglalkoznak huzamosan az egyes tárgyak oktatásával; mindenbe csak kezdenek, de semmit keresztül nem visznek; az elfogultság nélküli működésig, az öntapasztalatig el nem jutnak; bennük a gyak. isk. tanító útmutatása meg nem gyökerezik, nem erősödik. Ezért aztán kilépő tanítóink, mint cikkirő úr erős színekkel festette, elméleti képzettséggel eltelve a tanítási művészet bírása nélkül, iskoláikban gyakran tudóskodnak igazi oktatás helyett.

De hogy biztos alapon, helyes úton haladhassunk, nagyon szükséges a gyakorlati tanítás terén fennálló viszonyainkat, alkotásainkat, üdvös eljárásainkat, vagy hibáinkat, szokásainkat ismernünk. Kiválogatva a czélszerűt, az értékesíthetőt, összeállíthatjuk gyak. kiképzésünknek helyes, a követelményeknek teljesen megfelelő szervezetét. Törekedni fogunk a külföld eljárását is a miénk mellé állítani. Tisztelettel kérjük tehát állami és felekezeti intézeteinket — kivétel nélkül — sziveskedjenek gyakorló-iskoláik szervezetéről s a gyak. tanítás körüli eljárásukról — minél előbb — tömören, de tüzetesen értesíteni.

Szerkesztő.

tanítóképző intézeti tanárok egyesületének választmánya a tanterv ügyét a legközelebbi közgyűlés tárgyául tűzte ki. Kívánatos, hogy minél többen szóljunk e főfontosságú ügyünkhöz, ezért bátorkodom én is e felett rövid elmfuttatást tartani.

Hogy tantervünk magasztos céljának megfelelhessen, annak készítésénél, nézetem szerint, tekintettel kell lenni a népiskolai tantervre, az előképzettségre, a felvételi vizsgálatra, a tulajdonképeni kiképzésre, a képesítő vizsgálatra, sőt még a gyakorlatilag működő tanítók továbbképzésére is.

Hogy tanítóinkat a népiskolai tanterv szerint eredményes működésre képesítsük, annak első feltételeül tartom, hogy tantervünk és módszerünk szoros összefüggésben álljon a nép- és ismétlő iskolai tanterv követelményeivel.

Ugyanis a tanítóképző intézeti oktatásnak nemesak az a feladata, hogy a növendékeket a népiskolai és ismétlő iskolai tantervvel behatóan megismertesse, hanem okvetetlen szükséges, hogy minden egyes tantárgy módszerének szabályai a népiskolákban jelenleg érvényben levő tantervből vezettessenek le.

Ebből következik, hogy nekünk, mielőtt tantervünk módosításába fognánk, első sorban a nép- és ismétlő iskolai tantervet kell alaposan tanulmányoznunk, bírálunk és javítanunk; mert ha utóbbi nem felel meg a paedagogiai törvényeknek, akkor a tanítóképzés is tévúton halad.

Mivel jelen alkalommal csak általános eszméket óhajtok felvetni, nem terjeszkedhetem a népiskolai tanterv taglalásába; csak utalni akarok azon kényes helyzetre, a melybe a hibákban szenvedő népiskolai tanterv a tanítóképző tanárt működése közben hozza. Ugyanis, midőn a népiskolai tantervnek a tanítói növendékek előtt történő ismertetése, valamint a tantárgy módszerének a népiskolai tantervre való folytonos vonatkoztatása közben a tantervnek és módszerének riktó hibái tűnnek fel, mint — hogy pl. néhányat említek — az összes nyelvtani tananyagának a négy osztályban való elrendelése, a tizedes törteknek a 4-ik osztályból való kihagyása, a természeti tárgyaknak az első négy osztályban a beszéd- és értelem-gyakorlatok és olvasókönyvek kapcsán való, de gyakorlati foglalkozás és helyi kirándulások nélküli tanítása stb.; ha tehát ily tévedések fordulnak elő, akkor a tanár vagy a tantervvel, vagy a paedagogiai törvényekkel jön összeittközésbe. Ellenben egy a methodika legmagasabb követelményeinek megfelelő népiskolai tanterv jó útmutatóul fog szolgálni mindenkor úgy a tanítóképző intézeti tanárnak, mint a tanítójelöltnek.

Mivel kevésbbé szokták tekintetbe venni, ki kell emelnem, hogy képzőintézeti oktatásunkban vegyük kellőleg figyelembe az ismétlő iskolai tanterv követelményeit is, a melynek a gyakorlati élet számára való előkészítésben igen fontos szerepe van.

2. A tanterv készítésénél tekintetbe veendő a törvény által előírt előismeretek is. Tagadhatatlan, hogy a tanítóképzés tancélja a polgári és középiskolai tancéljától függetlenül, s csak a népoktatásra tekintettel ítélendő meg és tűzendő ki, azonban mégis számolnunk kell az előismeretekkel, mert azok szolgáltatják az alapot tanítóképzésünkhöz. Törvényeink annyi előismeretet kívánnak meg a felvételhez, a mennyi a

polgári és középiskolák négy alsó osztályában taníttatik. Összehasonlítva azonban a közép- és polgári iskolák tantervét a tanítóképző intézetekével, azt találjuk, hogy több tantárgynál a tanítás által elérendő cél csaknem ugyanaz, de a módszeres tanmenet tekintetében az első tantervek az utóbbiakat nem ritkán felülmulják. Egy szóval az előképzettség és a tulajdonképeni kiképzés között a megkívántató szorosabb összefüggés és szerves folytonosság nincs meg.

Még kedvezőtlenebbé teszi az összehasonlítást ránk nézve az, hogy a középiskolák a legészszerűbb alapokon nyugvó, kitünő methodikai szellemtől áthatott részletes „utasítás“-okkal rendelkeznek, mi pedig ezeket nélkülözzük, mert a tantervünk elejére függesztett általános útmutatást csak nem tekinthetjük annak.

Az előadottak alapján tehát tekintettel kell lennünk arra, hogy a hozzánk hozott előismeretek megszilárduljanak és a 4 évi tanfolyamnak megfelelően kibővítsenek, valamint szükséges, hogy tantervünk részletes methodikai utasításokkal láttassék el.

3. Az előismeretekkel kapcsolatosak a felvételi vizsgálatok követelményei. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium által kiadott felvételi szabályok szerint a tanítóképzőkbe azok vehetők fel, a kik 15-ik életévüket már betöltötték s az anyanyelvben, számvetésben, földrajzban és történelemben annyi jártassággal bírnak, a mennyi a polgári vagy középiskolák 4 alsó osztályában megkívánatik; a többi tárgyból ismeretek kimutatása nem szükséges. Tehát a törvény értelmében tanítóképzőinkbe kerülhetnek és kerülnek is oly növendékek, a kik a mértanban, a természettudományokban, német nyelvben, rajzban teljesen járatlanok. Ezen körülménynél fogva elkerülhetetlenül szükséges volna a tanítóképző intézeti tantervet a felvételi vizsgálat kívánalmai, illetőleg az előképzettség szerint módosítani. En azonban az előképzettségnek megváltoztatását és pedig annak emelését tartom czélszerűbbnek és szükségesebbnek. E tekintetben Dániel Márton képviselő úrral tartok, a ki a tanítóképzésről és a tanítókról szóló jelentésében azt kívánja, hogy csak olyan növendékek vétessek fel, a kik valamely polgári vagy középiskola 6-ik osztályát jeles eredménnyel végezték el. Ez az előismeret annyival inkább megkövetelhető, mert az 1883: I. t.-cz. ennyi képzettséget minden falusi jegyzőtől megkövetel.

Léderer Ábrahám.

(Folytatása következik.)

Második jelentés a tanítóképzésről és a tanítókról.

A magyar országgyűlés közoktatási bizottságának előterjesztette **Dániel Márton** országgyűlési képviselő.

Dániel Márton képviselő a fentebbi cím alatt 20 lapból álló füzetkében tette közzé az országos közoktatásügyi bizottság elé terjesztett második jelentését az 1887/88-ik évről kiadott miniszteri jelentés alapján.

Dániel Márton saját szavai szerint e jelentésében a változatlan állapotokra tekintettel nem kíván újabbakat mondani, mint a melyeket első

— magvas — jelentésében előterjesztett s csak annyiban, a mennyiben első jelentésében a részleteket illetőleg a bizottság nem terjeszkedhetett ki, és a mennyiben a miniszter 18-ik jelentése több rendbeli változást s feltűnő hiányt tüntet ki, kíván a változásokra reflektálni és némely hiányról, a mely a miniszteri jelentésben érintve nincs, megemlékezni.

Mi itt ezúttal kizárólag a jelentésnek a tanítóképzésre vonatkozó vázlatos ismertetésére szorítkozunk.

Az 1887/88. tanévben a tanítóképző intézetek száma egygyel szaporodott, a mennyiben a budapesti irgalmas nővérek társházukban egy prae-parandiát szerveztek.

A képzőintézeti tanárok száma 683-ról 685-re szaporodott. A rendes tanárok száma 5-tel, a hitoktatóké 4-gyel fogyott, míg a segéd-tanároké 11-gyel emelkedett.

A képzőintézeti növendékek létszáma 3624-ről 3635-re emelkedett. Az emelkedés a férfinövendékekre vonatkozik, a nőnövendékeké 20-szal fogyott.

A képzőintézetek fentartási költségei 1.046,481 frtot tettek ki, a mi 152,003 frt emelkedést mutat. E fentartási költségnek több mint fele, azaz: 643,268 frt az állampénztár, illetve a vallás- és tanulmányi alap terhére esik.

Tan képe sítés. 1888-ban kiadatott 1132 tanítói oklevél; 1036 elemi, 96 polgári iskolai, 425 állami, 707 felekezeti, 789 férfi, 343 tanító-női; 39-czel több, mint az előző évben. Magánúton készülő s magánvizsgálatok alapján oklevelet nyert tanítók száma volt 375.

Az 1879. évi XVIII. t.-cz.-nek megfelelő képesítést 154 nem magyar ajkú tanító szerezte meg. 1888-ban még mindig 1333 olyan tanító volt, a ki a magyar nyelvet kevésbé bírta és 792 olyan tanító, a ki magy arul egyáltalában nem tudott.

A hitfelekezetek által fentartott tanítóképzőknek csak egy kicsiny töredéke rendelkezik önálló gyakorló iskolával s a legtöbb valamely külön álló elemi iskolát használ fel e célra, mely intézmény a kívánalmaknak meg nem felel, minthogy az ilyen iskola nem áll a képzővel szerves összefüggésben, annak tervszerű vezetésére az igazgatóságnak befolyása nincs, s mert az önálló népiskola tantestülete a tanítás végeredményét illetve a maga felelősségét nem oszthatja meg a képzőintézeti növendékekkel.

A hitfelekezetek képzőinek nagy része saját maga sem önálló intézet s növendékeik részint papnevelőkben, részint középiskolákban tanítatnak. Ezen intézetek a tanítóhiány megszüntével létalappal nem bírnak s mint ilyenek, beszüntetendők, mert rendeltetésüknek nem felelnek meg. Helyettük egy-két új önálló és gyakorló iskolával ellátott képző emelendő. (Ideje volna! Szerk.)

Polgári iskolai tanítóképző a fővárosi állami képzőn kívül csupán egy van: a kalocsai róm. kath. polg. isk. tanítóképző, mely szervezeténél fogva csak minden két-három évben képesít 3—4 tanítónőt. Ebből következik, hogy a felekezetek által felső nép- és polgári iskolák gyanánt föltüntetett intézetekben — számszerint mintegy 67-ben — leszámítva egy-két olyan tanítót, kik az állami polgári iskolai tanítóképzőkben nyertek

oklevelet, legnagyobb részben elemi iskolára tanképesített egyének alkalmaztatnak. Ez anomalia, melynek megszüntetése vagy felső nép- és polgári iskolai tanítóképzők felállítása, vagy az illető iskolák jellegének megváltoztatása által eszközölhető.

Nagy baj az, hogy a képzőintézetek növendékeinek igen nagy száma hagyja el ezen intézeteket, mielőtt végeznének, részint a szegénység, részint a miatt, mert a felekezetek a képzők 4-ed, sőt 3-ad és 2-od osztályos növendékeit is egyenesen tanítói állomásokra alkalmazzák. E bajon részint a képzőkbe való felvétel szabályozása, részint a felvett növendékek nagyobb segélyezése által kell segíteni.

Igen lényeges hiánya tanítóképzésünknek az, hogy a felekezeti képzőkben igen sok helyen rendes tanárok helyett segédtanárok és más intézeteknél működő, ú. n. bejáró, óraadó-tanárok vannak alkalmazva s ezen tanítványoknak is joguk van tanítókat nem csak képezni, hanem képesíteni is a nélkül, hogy az államnak módjában állana felettök kellő ellenőrzést gyakorolni. Ennek oka az, hogy a törvény a tanítóképző tanárok képesítéséről és alkalmazásáról nem gondoskodott; másik az, hogy a kir. tanfelügyelők sem kellő idővel, sem befolyással nem rendelkeznek. A kir. tanfelügyelők irodai munkájuk csökkentése daczára is legfőleg azt érhetik el, hogy a népiskolák felügyeletére valamivel több időt és gondot fordíthatnak, de a felső nép- és polgári iskolák s a képzőintézetek felügyeletére képesek nem lesznek.

Képzőintézeteink külső és belső felszerelése sok kívánni valót hagy fenn. 40 oly tanítóképzőnk van, melyekben a tantermeken kívül más mellékhelyiségek: természettudományi, rajz-, iparoktatási, zene és tornatermek, gyakorló terek nincsenek; ezek között 36 olyan, melyek még a tanfolyamoknak megfelelő számú tantermekkel sem rendelkeznek. Ezek csak a legfeltűnőbb fogyatkozások, nem is említve a taneszközökkel való felszerelés hiányait. E bajokon a felekezeti képzőknek állami segélyben részesítése s részint az által lehetne segíteni, hogy a tanítóképzők normális felszerelésének jegyzéke elkészítettvén, az illető képezdei hatóságoknak mihez tartás végett megküldetnék s a középponti tanszerraktárból a szükséges tanszerek jutányos áron szolgáltatathatnának ki.

A jelentés végén Dániel Márton képviselő úr meleg lelkesedéssel emlékezik meg közoktatásügyi miniszterünk azon tényéről, melylyel a képzőintézeti tanároknak megalakult egyesületét oly kegyesen fogadta. Nagy elismeréssel adózik miniszter urunk azon kegyességeért, hogy a tanítóképzői rendes tanárok fizetését a középiskolaiakéval egyenlősítette s a segédtanárokat javította.

Együttal kiemeli a képzőintézeti zenetanárok és gyakorlóiskolai tanítók működésének nagy fontosságát és részükre is rendes tanári állást és fizetést kíván. Általában a tanítóképző tanárok fizetésének javítási költségeit gazdagon visszatérülni látja a jól képzett néptanítók működése által a népiskolában.

A torna- és rajztanári teendők végzésével a rendes tanárokat kívánja megbiztatni, tekintettel a csekély óraszámra, s hogy ez kivihető legyen, a képzőintézeti tanárképzést ily irányban kívánja szerveztetni.

Nagy elismeréssel adózunk Dániel Márton képviselő úrnak bő szakértelemmel s mindenenk fölött pedig a tanítóképzés és képzőintézeti tanárok ügye iránt oly őszinte és meleg lelkesedéssel megírt jelentéseért.

Ugy a múlt évi, mint ezen jelentésében tett javaslatai nagy részükben elfogadhatók s azoknak életbeléptetése áldáshozóan fogja tanítóképzésünk s ezzel kapcsolatosan népnevelésünk mostani sötét képét megváltoztatni. Mert valóban sötét kép az, melyet a jelentésben összecsoportosított adatokból tanítóképzésünk mostani állapotáról s ennek folytán népoktatásunkról magunk elé állíthatunk. És gyökeres reformokra van szükségünk, hogy ez a kép megváltozzék.

És most a jelentés kapcsán csak néhány észrevételt teszünk:

1. Vajjon volt-e szükségünk arra, hogy a budapesti „Irgalmas nővérek” egy új „praeparandiá”-t állítottak, a mikor a tanítónőképzőkbe lépő növendékek létszámát apasztani kellett éppen a túltermelés miatt?

2. Hát ahhoz mit szóljunk, hogy még ma is 1333 olyan néptanító működik hazánk területén, a ki kevéssé és 792 olyan, a ki egyáltalán nem érti a magyar nyelvet! Kaptak-e s általában hol és mikor kaptak ezek tanítói oklevelet?

3. Megdöbbenő, hogy 40 olyan tanítóképzőnk van, a melyek a tantermeken kívül semmi más tanhelyiséggel s ezek közt 36 olyan, melyek a tanfolyamoknak megfelelő számú tantermekkel sem rendelkeznek, még kevésbé a szükséges taneszközökkel.

4. Visszás az is, hogy képzőink egy része nem is önálló, tehát céljának csak úgy félszerben szolgáló intézet, melyekben óraadó-tanárok praeparálják magasztos hivatásukra a népnek leendő tanítóit.

5. Anomalia és tovább alig tűrhető állapot, hogy felekezeteinknek nincs felső nép- és polgári iskolai tanítóképzőjük (mert a kalocsait csak nem vehetjük komolyan annak) s mégis 67 felső nép- és polgári iskolát látnak el megfelelő tanerőkkel.

6. Valamint az is, hogy felekezeti képzőink egy része már a II. osztályából is küld ki tanítókat a nép közé, hogy ott a nép nagyobb boldogítására és dicsőségére bölesességekét hirdethessék.

Az anomalia szerintem is abban rejlik, hogy oly tanítóképzők, melyek jogosítva vannak törvényes értékű tanítói oklevelet adni ki, e haza népének leendő tanítóit még a magyar állam nyelvére sem tudják (vagy talán nem is akarják) megtanítani; azok a tanítóképzés legprimitívebb eszközeivel is alig rendelkeznek, tehát törvényszerűleg felszerelve nincsenek. Hát csoda-e, ha a mi hazai népnevelésünknek olyan szomorú képe van, midőn néptanítóink jó része oly intézetekből kerül ki, a melyek megfelelő képzettséget nyújtani alig képesek.

Ezeken az állapotokon tanárainknak bármennyire megfeszített munkássága és erejüknek teljes feláldozása sem segíthet. Jó szerencse, hogy legalább a tizenkettedik órában törvényhozásunk és magas kormányunk oly jelentékeny előtérbe állították tanítóképzésünket, melynek gyökeres reformálása, törvényhozásilag meg nem rendszabályozása nélkül a népoktatás állapotának fölvirágzásáról komolyan beszélni sem lehet.

Ez viszonyaink javulásának első feltétele.

Második a tanítóképzők felügyeletének önálló szervezése s az összes

hazai tanítóképzőkre kiterjesztése, a mint azt Dániel M. képviselő úr is óhajta s miként annak mi e lapok hasábjain nem csak egyszer kifejezést adtunk.

A tanítóképző intézeti tanárok javadalmazását illetőleg e lapok múlt évi folyamának utolsó számában elmondtuk véleményünket.

Most csak annyit jegyzünk meg, hogy a rajz- és tornatanári állás megszüntetését s ezek teendőinek a rendes tanárookra átruházását sem kivihetőnek, sem szerencsésnek nem tartanók. Ezen állásokra határozottan szakemberek kelleneek. Másfelől a tanítóképző tanárok létszáma különben is oly csekély, hogy esetleges megbetegülés vagy más-nemű akadályoztatás esetén, a helyettesítésekkel rendszerint fönnakadás történik. De képzőinknél a rendszeresítendő iparoktatást sem szabad számitáson kívül hagyni.*

Dániel Márton képviselő úrnak pedig abbeli nézetét, hogy a zene-tanároknak megélhetés céljából privát órákkal való elfoglaltatása a tanítóképzés rovására történik, teljesen elfogadjuk és aláírjuk. y. r.

A vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz intézett kérvény.**

Nagy választmányunk a fővárosi és nagy számú vidéki tagok részvételével november 2-án tartott ülésen foglalkozott a tanítóképző intézeti tanárok anyagi helyzetével, mint tanítóképzésünknek egyik gyors megoldásra váró ügyével. Örömmel és nagy lelkesedéssel üdvözölte az állami tanítóképző intézeti rendes és segédtanárok fizetésfelemelésének a költségvetésbe való felvételét, valamint nem csekélyebb megnyugvást okozott Nagyméltóságodnak a költségvetés indokolásában tett azon kijelentése, hogy e lépéssel nem tartja befejezettnek a tanítóképző intézeti tanárok anyagi helyzetének javítását. A választmány nagy lelkesedéssel iktatta jegyzőkönyvbe mélyen érzett elismerésének, bizodalmanak, hálás köszönetének érzelmeit, sőt az ülés után valamennyien kegyesen fogadtatván Nagyméltóságod által, élő szóval is igyekeztünk ez érzelmeinket kifejezni. De mily tökéletlennek bizonyult a kéz leírni, az ajk elmondani azt, a mit lelkünkben éreztünk!

Épen Nagyméltóságodnak a tanítóképzésre fordított különös figyelme, e téren jelzett reformtörekvései és a tanítóképző tanárok iránt többször tanúsított kegyes jó indulata bátorítottak bennünket, hogy újra Nagyméltóságod elé járuljunk; a kartársi szeretet s a tanítóképzés ügye iránti lelkesedésből fakadó az az óhaj pedig, hogy anyagi viszonyaink minél előbb véglegesen rendeztessenek, egyesületünknek kötelességévé tették, hogy halogatás nélkül feltárjuk anyagi helyzetünknek bajait, előadjuk a javítás módjaira nézve nézeteinket s kérjük különösen azon kartársainknak, mint a gyakorló iskolai tanítóknak, zene, rajz- és tornatanároknak anyagi állapotán

* A csoportosítást illetőleg felhívjuk a figyelmet az egyesület által a fizetésfelemelés céljából benyújtott folyamodvány javaslataira. Szerk.

** A kérvény ügyét l. bővebben az egyesületi rovatban. Szerk.

való segitést, a kik a fizetésfelemelésben jelenleg nem részesültek. Legjobb meggyőződésünk szerint méltányosnak, igazságosnak s az egyes tanári testületek tagjai közötti egységes működés érdekében állónak tartjuk, hogy midőn a tanárok egy része méltónak tartatott a fizetésfelemelésre, e kegyben a többiek is részesíttessenek.

Első sorban az állami gyakorló iskolai tanítók anyagi helyzetének javítását bátorkodunk mély tisztelettel kérni. Az 1868-iki XXXVIII. törvényezikk ugyanis a gyakorló iskolai tanítóknak fizetését 700 forintban állapítja meg. Ez összeg a jelenlegi viszonyok között, a mikor életfenntartási czikkeink jelentékenyen megdrágultak, a gyakorló iskolai tanítónak és családjának, különösen nagyobb városainkban, egyáltalában nem biztosít állásához mért, anyagi gondoktól és szűkölködésektől ment életet. Ha azonban a fizetés által előidézett anyagi helyzettől eltekintünk és csupán a gyakorló iskolai tanító által tanítóképzésünk terén betöltött fontos állást, a vele járó munkát és felelősséget vesszük figyelembe: elégtelennek kell tartanunk e fizetést.

A gyakorló iskolai tanítónak feladata tanítóképzésünkben kettős: tanítja a 6 osztályú osztatlan gyakorló iskolát s vezeti a tanítói növendékek tanítási gyakorlatait. E hat osztályú elemi iskolának ellátása minden körülmények között terhes munkával jár s hetenként 30—32 órát vesz igénybe; e munkát még súlyosabbá teszi a gyakorló iskolai tanítónak utóbbi feladata. A tanítók kiképzését betetőzi, az elméleti tanulmányoknak az értéket megadja a növendékeknek a tanításban szerzett gyakorlata. Az első népiskola, a hova a tanító belép, a gyakorló iskola; ezért a tanítói növendék jövő működésére lényeges befolyással van, a mit ott lát és hall. Az ott elért kép, az ott nyert impressziók egész életén át kísérik, s ha a példa alkalmas, lelkesíteni fogják; a gyakorló iskolában szerzett első praxis, aránylag bármi csekély legyen is az, alapját veti meg a későbbi tanítói működésnek. A gyakorló iskola tanítója tehát lelkesítő mintakép. Éreznie kell, hogy minden tette, minden szava nemesak tanítványainak lelkében hagy nyomot, hanem példa gyanánt fog szolgálni az őtet megfigyelő növendékeknek; tanítási módszere nemesak a gyermek értelmiségét fejleszti, hanem a leendő tanítók gyakorlati képzettségét is; kötelessége buzgó teljesítésének, lelkes modorának, türelmének, szeretetteljes és igazságos bánásmódjának nem csak a gyermekek veszik hasznát, hanem épülnek azon az ötlet példa gyanánt tekintők is. Ezért a gyakorló iskola tanítójától, jogosan, még jobban megkívánatik, mint bármi más tanítótól, hogy minden fellépésének és minden tanórájának öntudatosnak s a jelenkori pædagogia és methodika követelményeinek magaslatán kell állania. Szükséges tehát a gyakorló iskolai tanító részéről első sorban a gyakorló iskola példaszzerű ellátása.

Ezenkívül azonban a gyakorlati tanítások vezetése a gyakorló iskolai tanítókra még különleges teendőket ró. Ő adja fel a tanítási tételket, utasítja a methodikai kivitelre vonatkozólag a növendékeket, felülvizsgálja praeparatumaikat és megbírálja tanításaikat. E gyakorlati tanítások ellátása szintén nem csekély munkát igényel, a mit még inkább el kell ismer-

nünk, ha tekintetbe vesszük, hogy a gyakran nem sikerülő tanítási kísérletek által ejtett csorbákat és hátramaradásokat is ki kell köszörtlennie.

Mivel tehát e kettős feladat a gyakorló iskolai tanítóra súlyos munkát ró; mivel tőle a kitünő gyakorlaton kívül a kor színvonalán álló, illetőleg a képző intézeti tanárokéval egyenlő fokú elméleti paedagógiai képzettség kívántatik; mivel feladatának fontossága semmivel sem áll hátrább a rendes tanárokénál: a gyakorló iskolai tanítókat jogosan megilleti a rendes tanárokéval egyenlő fizetés. A fizetésnek ily arányban való emelése érdekében áll tanítóképzésünknek azért is, mert csak ez által remélhető a néptanítói kar legjobb tanerőinek megnyerése ezen állás számára. De érdekében áll ez a néptanítói karnak is, mert mindinkább nehezedik előttük a magasabb állásokhoz való jutás. Tekintessék tehát a gyakorló iskolai állás elnyerése előléptetésnek és tétessék javadalmazása olyanná, hogy érdemesnek tartsa minden néptanító arra törekedni.

Alázatos kérelmünk tehát az, hogy tétessék a gyakorló iskolai tanítók fizetése minél előbb a rendes tanárokéval egyenlővé.

Nehéz szívvel gondolunk továbbá arra a szomorú helyzetre, a melyben a vidéki állami tanítóképző intézeti zene-, rajz- és tornatanárok és családjaik vannak. Csekély díjazásuk, a mely a zene- és rajztanárookra nézve kitesz 500—500 forintot, a tornatanárookra nézve legföljebb 400 forintot, egyáltalában nem biztosít számukra társadalmi állásuknak megfelelő életet, hanem ha a külső megélhetési viszonyok is kedvezőtlenek, anyagi nélkülözéseknek teszi ki őket és családjaikat. Az anyagi gondokkal való küzdelem mindig zavaró befolyással van az élethivatás teljesítésére, bármennyire nem hiányzik is máskülönben nevezett tanártársainknál a szakavatottság és az odaadó működésre való törekvés. Az államtól nyújtott fizetés csekélysége utalja, sőt kényszeríti tanártársainkat — ha ugyan lakóhelyük viszonyai azt is meg nem tagadják tőlük — magukat mellékkereseti munkákkal elhalmozni, hogy megszerezzék azt, a mit állami fizetésük nekik nem ad meg: az ő és családtagjaik legnélkülözhetetlenebb életszükségleteinek kielégítését.

Midőn nevezett tanártársaink fizetésfelemelését kérjük, bátorkodunk Nagyméltóságod figyelmét még egy körülményre mély tisztelettel felhívni. Daczára annak ugyanis, hogy tanári karaink ma már leginkább egyenlő képzettségű vagy kvalifikációjú egyénekből állanak, mégis nincsenek tantestületek az országban, a melyekben oly nagy volna a heterogenitás rangban, elnevezésben, jogban, fizetésben, mint tanítóképzőinkben. A szervezetnek ezen félszemsége kedvezőtlen befolyással van képzőintézeteink működésére és fejlődésére, mert oly testületektől, a melyekben rendes és segéd tanárok, rajz- és zenetanítók és tornamesterek szolgálnak együtt, a kiket szétválaszt a szavazati és tanácskozási jog, a kiknek működését az állam a sokféle fokú fizetés által osztályozza és méltatja, — egyöntetű működést, benső kartársi viszonyt, szoros összetartást várni nem lehet. Részben ennek kell tulajdonítani azt is, hogy tanítóképzőink tanári köreiben oly feltünő módon nehezen tudtak lábra kapni az egyesületi törekvések. Tanítóképzésünk fellemlésének lénye-

ges feltételeül tartjuk az együtt működő tanárok egyenlősítését rangban, jogban és fizetésben.

Mély hálával és teljes elismeréssel adózunk ugyan Nagyméltóságod azon bölcs törekvéseinek, hogy bizonyos szakok egyesítése által szándékozik ez állapotokon segíteni; bátorkodunk azonban mély tisztelettel kérni, hogy a zene önálló szak gyanánt vétessék, s a zenetanárok fizetése, egyéb szakokkal való egyesítés nélkül is, a rendes tanárokéval egyenlővé tétessék. A zenetanárok ugyanis jelenleg is egyenlő munkát végeznek a rendes tanárokkal, a mennyiben az által, hogy hetenkint 14 órára vannak kötelezve s a legtöbb intézetben fennálló zene- és dalköröket vezetik, óráiknak száma a rendes tanárokéval egyenlővé válik. Ezenkívül többen kiemelték már azt s mi is hangsúlyozzuk, hogy a zenei kiképzés eredménye elemi tanítóképzőinkben az órák csekély száma miatt nem elegendő, mert az, a ki minden zenei ismeret nélkül lép a tanítóképző intézetbe, a legjobb methodus mellett is ritkán viszi annyira, — ha csak különös hajlammal nincs megáldva, hogy a zenéből oktatást tudjon adni, vagy az orgonázást kellő gyakorlottsággal legyen képes végezni. A felekezeti intézetek némelyikében e bajon külön kántortanítói tanfolyamok felállítására által segítettek; a zenei órák számának emelésétől azonban az állami intézetek sem zárkozhatnak el. Az a körülmény tehát, hogy a zenei oktatásra tanítóképzésünkben nagyobb gond, illetőleg több idő fordítandó, még indokoltabbá teszi azt, hogy a zenei tanárok fizetése a rendes tanárokéval egyenlővé tétessék.

A rajznak úgy általánosan szellemképző, mint népiskolai didaktikai és gyakorlati fontosságánál fogva szükséges, hogy a tanítói növendékek a rajzban kellő ügyességet sajátítsanak el, s ezért a rajzoktatást tanítóképző intézeteinkben jeles szakörök lássák el. Épen így szükséges úgy a tanítók, mint a népiskolai növendékek testi jóvoltából, hogy tornatanáraink ne csak kitűnő tornászok, hanem képzett paedagógusok is legyenek. E szakok tehát szintén kitűnően képzett tanerőket kívánnak ugyan, de mivel e tanárok heti óráinak száma csekély: a rajztanároké 7 (a tanítónőképzőkben 8), a tornatanároké 8 (a tanítónőképzőkben 4), — külön-külön rendes tanári fizetéssel nem díjazhatók. Czélszerűen lehetne azonban, mint az már némely intézetben úgy is van, e szakokat az iparmunka-oktatással együtt egy kézben egyesíteni. Ez didaktikai szempontból semmi hátránnyal nem járna, mert a torna minden szakkal, tehát a rajzzal is összefér; az iparmunka pedig a rajzzal rokon tárgy s vele természetszerűleg egyesítendő, a mint az a polgári tanítóképző intézet tantervében meg is történt. A három szakból alkotott tárgycsoport tanára rendes tanári fizetéssel volna ellátandó. Mindazáltal, míg ez egyesítés személyi tekintetek miatt keresztül vihetővé válik, alázattal kérjük a rajz- és tornatanárok anyagi helyzetén oly arányú fizetésfelemelés által segíteni, mint az a rendes, illetve a segédtanárookra nézve történt.

Méltányosnak tartjuk végre, hogy valamint a vidéki segédtanárok anyagi helyzete javított, úgy a segédtanítónők fizetése is emeltessék, mivel velük szemben úgy a kvalifikációt, mint a működési kört illetőleg, általában véve előbbiekéhez hasonló igények támasztanak.

Kegyelmes Urunk!

A nagy választmány a november 2-án tartott ülésen tárgyalván a tanítóképző intézeti tanárok fizetési ügyeit, az állami intézeti tanárok helyzeténél nem találta jobbnak, sőt általában véve nyomasztóbbnak azon kir. kath. tanítóképző intézeti tanárok sorsát, a kik a magas kormány által kezelt tanulmányi alapból kapják fizetésüket. Ez intézetekhez ugyanis a magas kormány egy-egy rendes tanárt, a ki többnyire az igazgató is, nevez ki. Ezen tanároknak, illetőleg igazgatóknak fizetése 735 frt, a mely összeg még ez intézetek felállításakor, 1856-ban, állapított meg. Az akkori időben egyrészt a megélhetési viszonyok sokkal könnyebbek voltak, másrészt a tanítóképző intézeti tanárok működése, hivatása és társadalmi állása iránt oly felfogás, mint most, nem uralkodott. Az intézetek két évfolyamúak, a tantárgyak kisebb számúak és kisebb terjedelműek voltak, a melyeket egy rendes tanár néhány óraadó tanárral együtt nagy fáradságot igénylő munka nélkül elláthatott. Azóta azonban e viszonyok gyökeresen átalakultak. Az életfenntartó cikkek beszerzési ára kétszeressé, sőt háromszorossá vált; a képzőintézeti tanárok intelligenciája, társadalmi helyzete lényegesen javult, s ezzel természetes arányban fokozódtak életszükségeik s társadalmi igényeik is; nemkülönben megnövekedtek a szellemi munkájuk iránt támasztott követelmények is, a mennyiben az akkor 2 éves tanfolyam az 1868-iki törvények szerint három évre emeltetett; a tantárgyak száma jelentékenyen felszaporodott; a tanárok paedagogiai és szakképzettsége, tanítói eljárása, valamint az egyes tárgyak tanításában elért eredmények egészen más mértékkel méretnek, mint 1856-ban.

Jelenleg már megkívánatlik a képzőintézeti tanároktól, mint a „mesterek mesterei“-től a tanításra és nevelésre való kiváló termettség s oly egyéniség, a mely a kítünő tanítói tulajdonokkal a társadalmi műveltséget, az emberi erőnyeket teljes harmoniában egyesítse; megkívánatlik tőle a szaktárgyaiban a tudomány színvonalán álló képzettség, e tárgyak kezelésében úgy a tudományos, mint az elemi módszerek teljes ismerete és gyakorlata; végre szükséges, hogy ismereteit betetőzze, szerves egészszé összefonja a lélektan beható ismerete, a mult és jelenkori paedagogiában való alapos tájékozottság: csakis ily feltételek mellett kísérheti működését igazi siker, s e tulajdonokkal birnia kell minden tanárnak, akár állami, akár felekezeti intézetben szolgálja az ország népoktatásügyét. Ezen szempontból a kir. kath. tanítóképző intézeti tanárok semmivel sem töltenek be kisebb hivatást és nem végeznek kisebb munkát, mint a többi felekezeti és az állami tanítóképző intézetek tanárai. Igaz ugyan, hogy ez intézeteknek több mint felében a tanítóképzés csak 3 évfolyamra terjed, de az által, hogy az anyagi viszonyok miatt a rendes tanárok száma az óraadóké mellett igen csekély, némely intézetben csak egy van, — a rendes tanárra esik a tehernek legnagyobb része, és sokszor az idegeket teljesen kimerítő munkát kénytelenek végezni. S mindezek daczára a fizetés még mindig 735 frt, mint 33 évvel ezelőtt.

E díjazás tehát nem áll arányban ezen tanároknak, illetőleg igazgatóknak sem társadalmi állásával, tekintélyével, sem képzettségével és az általuk teljesített szellemi munka terhével, értékével és felelősségével.

Másrészt tanítóképzésünknek is érdekében áll, hogy tanügyünknek legkiválóbb tanításra termett egyénei, legképzettebb paedagogusai, úgy az állás tekintélyénél, mint díjazásánál fogva is, személyes ambíciójuk tárgyaúl és kielégítéséül tartsák akár állami, akár felekezeti tanítóképző intézetben a tanári, illetőleg az igazgatói állás elnyerését és ez állásban való állandó működést. Nagyon méltányosnak, jogosnak és tanítóképzésünk érdekében állónak tűnik tehát fel, hogy akkor, a midőn a tanulmányi alaphól dotált középiskolai tanárok az állami iskolai tanárokéval régóta egyenlő fizetést húznak, az ugyanezen alaphól fizetett tanítóképző intézeti tanárok díjazása is tétessék azzal egyenlővé.

A tanítóképző intézeti tanárok anyagi bajai közül talán a legégetőbb s a leggyorsabb segítséget igénylő a felekezeti intézeti tanárok nyugdíjügye. Az 1875-iki nyugdíjtörvény ugyanis a nem állami tanítóképző intézeti tanárokról igen mostohán gondoskodik, a mennyiben nyugdíjaztatásukat 40 szolgálati évhez köti, s nekik a tanítók tanítóinak legfőljebb 400 frt évi nyugdíjat biztosít. Ez összeg ugyan a tanítóképző intézeti tanároknak a 40 évi fáradságos munka után a mindennapi kenyeret is alig adja meg, mindazáltal ezt is szívesen fogadnák, ha a törvénynek ezen gondoskodását a belépési súlyos feltételek értéktelenné nem tennék. A törvény belépési díjúl 100 frtot, a nyugdíjösszeg 25%-át, szabja ki rájuk, míg a felső népiskolai tanítók nyugdíjösszegük 5%-át, vagyis legfőljebb 20 frtot fizetnek; sőt míg ezek, t. i. a felső nép- és polgári iskolai tanítók évi díjúl a nyugdíjösszegnek 3%-át, vagyis 12 frtot fizetnek, addig felekezeti intézeteink tanárai 8%-ot, vagyis évenként 32 frtot. Ily feltételek mellett nem csudálható, ha a nyugdíjintézettről szóló miniszteri jelentés egyetlen tanítóképző intézeti tanárt sem tüntet fel az intézet tagja gyanánt. E körülménynek káros befolyása tanítóképzésünkre világos. Ugyanis nincs senki, a ki kecsegtetőnek tartaná magára nézve oly állás elnyerését, a mely jövőjét nem biztosítja, sőt, a ki ez állásban van is, szükségből valónak, ideiglenesnek fogja azt tekinteni.

Nagyméltóságodnak atyai bőles gondoskodása folytán közeli kilátásban van a néptanítói nyugdíjtörvény átalakítása, a szigorúbb intézkedések enyhítése, előnyösebb biztosítékok nyújtása, valamint a középiskolai felekezeti tanároknak az állami nyugdíjintézetbe való bevonása. Ismerve a tanítóképző intézeti tanárokhoz való kegyes jóindulatát, teljes bizodalommal fordulunk Nagyméltóságodhoz, hogy a midőn az ország tanügye többi munkásának jövőjéről gondoskodni jónak látta, figyelmét a felekezeti képzőintézeti tanárok jövő sorsa sem kerüli el, s útát-módot fog találni, hogy nyugdíjügyünk oly szabványok mellett rendeztessék, mint a melyekben az állami képzőintézetek tanárai részesülnek.

Alázatos kérelmeink rövid főglalata tehát a következő:

1. Az állami tanítóképző intézeti tanárok anyagi helyzete az egyenlőség elve alapján véglegesen rendeztessék.
2. Az állami gyakorló iskolai tanítók és zenetanárok fizetése minél előbb tétessék a rendes tanárokéval egyenlővé.
3. Az állami rajz- és tornatanárok, valamint a segédtanítónók fizetése addig is, míg az előbbi két szakra nézve az egyenlősítés elve keresz-

tül vihetővé válik, emeltessék a rendes, illetőleg a segédtanárok fizetés-felemelésével arányban.

4. A tanulmányi alapból dotált kir. kath. tanítóképző intézeti tanárok fizetése tétessék minél előbb egyenlővé az ugyanezen alapból dotált középiskolaiakéval.

5. A felekezeti képzőintézeti tanárok nyugdíj ügye minél előbb az állami tanárokéihoz hasonló feltételek mellett rendeztessék.

Ezekben bátorkodtunk anyagi viszonyainknak legsürgősebben javítandó hiányait feltárni és nézeteinket az ügyek czélszerű megoldására nézve a legmélyebb tisztelettel előterjeszteni. Legjobb meggyőződésünk szerint szólunk s csak használni véltünk ama szent ügynek, a melynek munkásai vagyunk. Nagyméltóságodtól függ első sorban ügyünk fejlődésének iránya s mi azzal a teljes bizodalommal nyújtjuk át e folyamodványunkat, hogy Nagyméltóságod atyai jóindulatának és bölcsességének sikerülni fog az általunk előadott bajok gyógyításában a legigazságosabb mértéket megtalálni.

A tanítóképzés reformálásának kérdése hazánkban az 1848-dik esztendőben.

Napjainkban, a midőn nemcsak a mi egyesületünk köreiben, hanem még a törvényhozók gyűlésén is többen és gyakrabban foglalkoznak a tanítóképző intézetek állapotának megjavítását célzó kérdésekkel és eszmékkel, nem mívelünk talán czéltalan és felesleges dolgot, ha e becses lapokban azokat a mozzanatokat is tanulmányozásunk tárgyává tesszük, a melyeken hazánkban a tanítóképzés ügye a multban már átesett; mert a multnak ismerete soha sem lehet felesleges azokra nézve, a kik a jövőt kívánják szolgálni és irányozni.

A mult tanulmányozásához fogva azonban nem kezdem a munkát ez alkalommal a dolog elején, hanem annak úgyszólván csak a derekán, nevezetesen az 1848-diki esztendőnek a tanítóképzésre vonatkozó eseményein; és pedig azért, mivel erősen meg vagyok győződve arról, hogy ama nagy idők lelkes férfainak ez irányban való munkálkodása nemcsak hogy igen sok, még mai napság is teljesen számba vehető eszmét termelt, hanem ezen felül még azon csodálatos erővel is bír, hogy a szemlélődőt még ma is magával tudja ragadni és fel tudja benne az ügy iránt való lelkesedést ébreszteni. Nekünk pedig, hogy egyesületünk céljait megközelíthessük, első sorban olyan lelkesezésre volna szükségünk, mint a minővel a negyvenes években még a tanügy munkásai is ékeskedtek.

Az 1848-dik évből két olyan munkát fekszik előttem, a melyek a tanítóképző intézetek szervezését tárgyalják; az egyiknek a czíme: „A magyar képezdék reformja“. Írta s az oktatási minister úrnak benyújtotta Majer István, képezdei tanár. Esztergomban 1848. Beimel József nyomdájából. A másik mű: „Az első egyetemes és közös magyar tanítói gyűlésnek dolgozatai“. A gyűlés megbízásából szerkesztve kiadja dr. Tavaszi Lajos. Pesten. 1848. Nyomatott Trattner-Károlyi betűível.

Majer Istvánnak, a jelenlegi esztergomi nagyprépostnak a műve, 123 nyomtatott oldalon foglalkozik a néptanítóképzés fontos kérdésével és a

megboldogult nagy Eötvöshez intézett ajánló levélen kívül XXVI fejezetet foglal magában, a melyeknek tartalmát vázlatos rövidséggel szándékom bemutatni, annyival is inkább, mivel úgy tapasztaltam, hogy az ifjabb nemzedék Majer Istvánnak ezen kiváló művét nem igen ismeri és mivel meg vagyok győződve arról, hogy e könyvecskének egyes fejezeteiben több megszívlelésre méltó eszmére találhatnak azok is, a kik a tanítóképzés reformkérdéseivel foglalkoznak.

A mű Eötvös József bárónak az 1848-dik évi május tizedikére kibocsátott azon rendelete következtében keletkezett, a melyben a böles államférfiu a többek között kijelentette, hogy mint közoktatásügyi miniszter, a népnevelés kútforrására, a tanítóképzőkre, kívánván a főgondot fordítani, szivesen fogad erre vonatkozólag minden czélhoz vezető és lelkiismeretes véleményt, tanácsot és javaslatot.

Majer műve nem volt az első, a mely hazánkban ezzel a kérdéssel foglalkozott. Egy egész kis irodalma volt már abban az időben a tanítóképzés kérdésének. Irtak erről a többek között: Fejes János a gömör és kishontmegyei paedagogus és a szarvasi Theschedik Sámuel a mult század vége felé, Schedius Lajos a század elején, Hetényi János, Tatai Endre, Péterfi Albert, Szabó György, Vajda Péter, Szőnyi Pál stb. pedig a negyvenes évek első felében. Kétségtelen azonban az, hogy Majer István tárgyalta nálunk a század első felében a tanítóképző intézetek szervezésének a kérdését a legbehatóbban. És ő ezt annyival is inkább megtehetette 1848-ban, mivel neki, mint tanítóképző tanárnak, az ügyre vonatkozó elméleten kívül, már akkoriban több évi tapasztalat is állott rendelkezésére. Különben is Majer István egész lényét át meg áthatotta kora ifjúságától fogva a népnevelés, és különösen a tanítóképzés ügye iránt való benső vonzalom. Ez adta tollára szóban forgó művének emez első szavait: „Ha van fontos ügy a világon, méltó arra, hogy böles gonddal terveztesék, szent buzgalommal kezeltessék és lelkiismeretes hűséggel bevégeztessék, minden bizonynyal ez a népnevelés ügye. Ettől függ a szabadság, egyenlőség, testvériség nagyszerű eszméjének foganatosítása, ezen sarkalik a közboldogság!“ És az ily szavakat sugalló szellem művelte benne, hogy utóbb mint a fővárosi iskolák főigazgatója és később mint Komárommegye egyik plebánosa, sőt végül még mint egyházi föméltóságot viselő férfiu sem szünt meg a népet és a néptanítókat buzgó szívvel nevelni és hivataluk betöltésére képezni és lelkesíteni. Avagy van-e párja messze földön „István bácsi“ népnevelői és néptanítói lelkesedésének es buzgóságának?!

„A magyar képeződék reformja“, az első fejezetben, röviden megemlékezik a tanítóképzők keletkezéséről és azoknak elszomorító állapotáról és erősen felpanaszolja, hogy a kormány nem törődött a tanítóképzőkkel és még azon 10 tanárnak a javaslatát sem vette figyelembe, a kiket pedig kormányköltségen azért küldöttek volt ki a külföldre, hogy az általuk ott szerzett tapasztalatoknak a magyarországi népoktatásügy minél nagyobb hasznát lássa. Beszél ez a fejezet még a közép- és a reáltanodai tanárok kiképzetésének szükséges voltáról és követésre méltó példaként állítja oda a bakonybéli sajtászerű praeparandiát, a melyben a szent Benedek-rendi atyák tanáraitak feladatuknak betöltésére kiváló figyelemmel előkészítik!! Végül ki-

mondja, hogy „ütött a gyökeres reformok órája; a tanítóképezdéket is egészen újjá kell alakítani — különben a népnevelés a régi borzasztólag nyomorult helyzetben vesztelend, mit türnünk nem szabad, mert ha ezt tennénk, beleegyezésünket adnánk vérünk elfajulásába, nemzetünk elaljasodásába, nemzeti becsületünk és létünk hajótörésébe“. — „A legjobb oktatási terveket is csak jó tanítók által lehet végrehajtani. Jó tanítók pedig nem születnek, hanem lesznek rendszerint helyes képezdei oktatás által.“

A könyvecskének második fejezete a törvény által megállapítandó köznevelési elvnek lényegét fejtegeti és az 1847/8-diki XX. törvényezikk szelleméből kiindulva, kimondja, hogy hazánkban a köznevelést és így a tanítóképzést is keresztény szellemben és nemzeti irányban kell fejleszteni, és ehhez képest minden egyes hitfelekezetnek meg kell adni azt a jogot, hogy szabadon járhasson el iskoláinak belső szervezése körül, a külrendezés azonban egyedül a közoktatásügyi miniszterium által eszközlendő az egész országban.

A mű III-dik, IV-dik és V-dik szakasza még tüzetesebben fejtegeti a keresztény szellemben fejlesztett közoktatásügynek mivoltát, a VI. pedig az esztergomi mesterképezdének akkori képét állítja elének. A VII-dik fejezetben azután kimondja Majer István azt is, hogy az egyházi vezetés és gondozás alatt meghagyandó iskolaügy mindenütt országos felügyelés alá rendelő.

A reformjavaslat VIII-dik és IX-dik fejezete egyrészt az országos felügyelés módjáról, másrészt pedig az iskolai törvények és fontosabb rendeletek megalkotásának azon formájáról szól, a mely figyelembe veszi a szakférfiak véleményét, mihez képest M. I. azt indítványozza, hogy a közoktatásügyi miniszter időnként gyűjtse maga köré a nevelés mezején irodalmilag vagy gyakorlatilag kitűnt egyéneket, a jelesebb tanárokat és hallgassa meg őket, valamint az egyes egyházak főhatóságainak a képviselőit is a fontosabb köznevelésügyi kérdések megoldása alkalmával.

A nemzeti irányban vezetett köznevelés lényegét a mű X-dik szakaszában fejtegeti M. I. a legbensőbb lévvel és a leghelyesebb felfogással. Szintén fáj, hogy ennek a fejezetnek minden egyes sorát nem idézhetem és hogy ez alkalommal, a tér szűke miatt csak azoknak a részeknek a bemutatására kell szorítkoznom, a melyek tüzetesebben foglalkoznak a tanítóképzés kérdéseivel.

Ezen kérdések közül igen fontos volt még 1848-ban az is, hogy vajjon szükséges-e az évekig tartó s a középiskolai oktatástól külön választott tanítóképzés; mert még abban az időben többen voltak, a kik Szönyi Pállal tartva, azt a nézetet vallották, miszerint nem kívánatos, hogy örökös legyen a tanítói pálya; mert a hosszasan tartó tanítói működés alatt az egyének erélye lehangolódik, az oktatás gépszerű hivataloskodássá fajul és ezért szerintök a néptanítói hivatalt csak olyan 3—4 évig tartó ideiglenes foglalkozássá kellene tenni, a melyet a középtanodák

jelesen végzett növendékei, kiváltképpen pedig a papjelöltek tölthetnének be a legtökéletesebben, annyival is inkább, mivel ezek már csak a becsület kedvéért is lelkesedéssel végeznék az oktatói tiszteletet.

Majer István ezekkel szemben azonban egyenesen kimondta, hogy a néptanító csak akkor felelhet meg feladatának, ha erre benne hivatás van és ha ennek a hivatásnak teljesítéséhez megkívántató kiképzetésben is részesült. „Az iskolatanítói erély — mondja Majer — csak az oly tanítóban lohadhat le, a kit nem a hivatás, hanem egyedül a kenyérkereset vagy egyéb kényszerűség szorított a tanítói pályára; de a kit a szent ihlettség vonzott a népnevelés dicső mezejére — annak oktatói kedve legfeljebb csak testi erőinek hanyatlásával fog csökkenni. A népnevelés nem könnyű feladat és nagy hiba volna, ha azt kizárólag az olyan fiatal egyénekre biznák mindenütt, a kik sem az elvekben nem lehetnek még oly szilárdak, sem az értelemben nem lehetnek olyan érettek, hogy a népnevelésnek biztos sáfárai lehetnének és hogy a nevelési és oktatási szabályokat helyesen alkalmazni tudják. Fiatal tanítóknak rendszeren megvan az a roppant hibájok, hogy az iskolában csak értelemre kívánnak hatni és a kedélyképzésről meg az akarakterő kiműveléséről megfeledkeznek; innen van azután, hogy a kezdő tanítók alatt a legtöbb esetben könnyen rideggé válik az iskolai élet, és csak idővel lesz az kezeik között ismét kedélyt képzővé is; mert a mi a fiatalban tűz és lelkesülés, az a korosabban hivatásbéli ihletté, megszokássá válik s a mi a fiatalban erély és könnyedség, az a tapasztaltabbaknál tapintattá és ügyességgé lesz. Isten, emberiség meg a haza szeretete erőt és lelkesedést önthetnek mindig az idősebb tanító lelkébe is. Ezért mi a néptanítói hivatalt örökösnek óhajtjuk; de csak annyiban, hogy a tanítónak, hivatása lévén, ha kellően kiképzettetett, tanítson mindaddig, a míg csak meg nem törődik, a mikor megérdemli a statusnak atyai gondviselését, tisztas nyugdíját s minden lelkes hazafinak becsülését s áldását.“

A tanítóképzés második és igen nevezetes kérdése gyanánt tárgyalja Majer István művének XII-dik fejezetében az előképzésnek és a felvételi vizsgálatnak a kérdését. Kimondja hogy bizonyos érettség és előismeret nélkül nem kell senkit sem felvenni a tanítóképző intézetbe. Szerinte a tanítóképző intézeti növendék 16—18 évesnél fiatalabb nem lehet; mert különben éretlen és képtelen volna a neveléstan mélyébe hatolni s kivált a lélektani előadások és a szellemi neveléstani részletek maradnának előttük jó részben felfoghatlanok. És ezt ő is a tapasztalatból szerzett meggyőződés erejével állíthatta. Különben kifejezést ad még annak is, hogy a tanítójelölteknek testileg épeknek és erőseknek kell lenniök.

A szellemi előkészültségre vonatkozó kívánalmakat illetőleg megtudjuk e kis munkából, hogy 1848 előtt a királyi tanítóképzőkbe, a minők akkor Pesten, Érsekújvárott, Miskolczon, Szegeden, Nagy-Kanizsán, Győrött és Zágrábban voltak — csak az oly egyéneket vették fel szabály szerint, a kik a h a t latin iskoláról bizonyítványt tudtak felmutatni — az érseki vagy püspöki képzőkben ellenben csak a 4 latin iskoláról kívántatott meg a bizonyítvány vagy az annak megfelelő felvételi vizsgálat. Majer erre a kérdésre nézve is teljes egyformaságot óhajtott volna országszerte. Különben a dolog lényegét tekintve Curtmannak a felfogása felé hajolt, a ki nem tartotta sem szükösésnek, sem pedig kívánatosnak, hogy a tanítóképző intézeti növendékek a

latin iskolákban szerezzék előismereteiket és sokkal helyesebbnek ítélte az előkészítésnek azt a módját, a melyet Németország jó részében az előkészítő iskolák (Praeparanden-Schule) felállítása által hoztak létre. — Ha 1848-ban már meg lett volna nálunk a polgári iskoláknak a mai formájok és terjedelmök, úgy Majer is bizonyára azt javasolta volna, hogy a tanítóképző intézetekbe csak az oly növendékeket kell felvenni, a kik a polgári iskola 6-dik osztályát jó sikerrel elvégezték. A hat osztálylyal bíró polgári iskolák és az úgynevezett előkészítő iskolák hiányában tehát Majer is azt indítványozta, a mit külföldön Curtmann, t. i. hogy mindazon jelesebb tanítók, kik képezői bizonyítványokkal bírnak, különben pedig az illető iskolai felügyelőktől, derékségük miatt erre engedelmet nyernek, a népiskolát jelesen végezett és a tanítóképzőbe készülő növendékeket iskolai gyakornoki minőségben 3—4 év alatt előkészíthetnék a képző intézeti felvételi vizsgálatra, különben rendszerint csak azokat kellene oda bocsátani, a kik a 6 latin iskolát befejezték már.

Péterfy Sándor.

(Folytatása következik.)

Léderer Ábrahámhoz!

Kedves Kartársunk! Igazgató-tanácsunk mélyen tisztelt elnökének beszéde után fogadja-szívesen a búcsúszót, mely intézetünk és tanári kara nevében szól Ön felé.

Harminczkét évig működött Ön ez intézetnél; jelen volt alapítása pillanatában és elkísérte hűséges odaadással történetének változásai közepette a mai napig. De nemcsak kísérte, hanem emelte, fejlesztette is, kiváló tehetségének egész teljével és lelkiismeretes buzgalmának egész hevével. Intézetünk története azért mindenha össze marad kapcsolva az Ön nevével és ha majdan e történetnek írója akad, az bizonyára szeretettel fog megállapodni az Ön érdemeinek méltatásánál — mint e pillanatban mi.

Igenis, mi nemcsak becsüljük és tiszteljük, hanem szeretjük is. Szeretjük az embert, ki meleg szívvel ölelt magához kartárust és tanulót, szeretjük a tanárt, ki állandó lelkesedéssel, kiapadhatatlan ifjúi erővel tanult és tanított, fejlődött és fejlesztett.

E harminczkét év alatt nem volt emberi érdek, melyet Ön hideg szemmel tekintett volna. Említsem-e azt a számos közhasznú egyesületet, mely, jól tudva, miért, magának az Ön közreműködését sietett biztosítani? Elmondjam-e, hogy Ön mind e kitüntető megbízásokban kötelességet látott és hogy e kötelességeket mily hűn teljesíté? De minek ismételnem, a mit a legjobbak közvéleménye már régóta megállapított.

Társadalmi tevékenysége mellett lehetetlen megfedkezni az irodalmiról. Szíve kincseivel áldozott ott, elméje gyümölcseivel gazdagított emitt. Magyar paedagogiai szakirodalmunk egyik legszorgalmasabb és legavatottabb munkását tiszteljük Önben, ki nem egy fontosabb kérdés bonyodalmaiba világított be elméje fáklyájával. Tudományunk fejlődését

nemcsak éber figyelemmel kísérte, hanem magáévá is igyekezett tenni vívmányait s beszámolni róluk a közönségnek. E téren sem ismert lankadást az Ön buzgósága, sem elernyedést az Ön tudásvágya.

S mert társadalmi működésében mindig a köznek hasznát és irodalmi tevékenységében állandóan az elmélet útbaigazítását kereste: azért vált Önből oly tanár, milyennek egész intézetünk, nem, egész felekezettünk ismeri és becsüli. Önnek a tanítás nem mesterség volt, hanem hivatás, a mint nem véletlen vitte e pályára, hanem tehetség. Sok rendbeli működése és tevékenysége mindezt erősíté és érlelé — társadalmi és irodalmi foglalkozásának a mi iskolának látta hasznát. Zsidó felfogás szerint az atya a háznak, a tanító az iskolának papja — ilyen volt Ön mindig, hosszú működésének harminckét évén keresztül. „A magasabb eszmék és erkölcsös elvek iránti ragaszkodást“, melyet egyik művében követel, mindenha jellemezte Önt. Templom volt Önnek az iskola, szentírás a tudomány és erkölcsös feladat az oktatás.

Ezt tudtuk, éreztük mi: kartársai; ezt tudták, érezték tanítványai és a világba lépő fiatal tanítók két egész nemzedéke, kik innen kilépve, nemcsak tanításait vitték magukkal, hanem buzgó és lelkes egyéniségének benyomását is, mely hogy mily mélyen vésődött elméjükbe, mutatja a hálás megemlékezés, melyet zsidó tanítóinkban Ön iránt országszerte tapasztalhatni.

Egyik értekezésében Ön, kedves kartárs, azzal a kérdéssel foglalkozik, mikép „neveljünk háladatosságra“. „Az újabb korban — így szól Ön — a nyilvános háladatosságot csakugyan gyakorolják; a társadalom beszédek, kitüntetések, ünnepélyek által fejezi ki elismerését, köszönetét hősei előtt . . . De ezen nyilvános társadalmi háladatosság nem mindig tiszta forrásból fakad . . . hanem az önzés, a hiúság okozata.“ Lám, ellentünk nem lehet kifogása. A mi ünneplésünk nem zajos, hanem benső, hogy úgy mondjam, családi körben lefolyó. Nem hallgathatunk, a nélkül hogy „ellentétbe ne jutnánk az igazsággal“. Akarva, nem akarva szót kérnek tőlünk a búcsú órájában az Ön érdemei és a mi érzelmeink. A miniszter úr ő nagyméltósága kifejezte Önnek elismerését, az igazgató tanács nevében a tanfelügyelő úr ő nagysága köszönetét — hadd szólaljon meg a mi háladatosságunk is, nem az a nyilvános, mely hangosan ünnepel hanem a magános, a benső, mely igaz érzéssel hajt fejet intézetünk egyik „hőse“ előtt.

Tiszta forrásból fakad e háladatosságunk, bár megvallom, nincs minden „hiúság“ és „önzés“ nélkül. Mert büszkélkedtünk Önnel, mint magunkhoz tartozóval és jól esik látunk az elismerést, mely Önt kíséri, mert kik a tanítóképzés munkájában fáradunk, valamennyünknek buzdítás az — itt és szerte az országban. És legyen az intézetünk ifjúságának is. Tanuljon ez Öntől lelkiismeretességet és odaadást és tanulja meg ez ünneptől, hogy a tanító munkája sem marad többé észrevétlen és elismerés nélkül.

Hosszú pályája az elvek és tételek harcza volt hazánk és felekezettünk tanügye érdekében. E harc, melyet Ön oly emberül végig küzdött, csupa győzelmet érlelt — Önnek és minekünk. A zsidóság egybeolvadt a nemzet szellemi egészével és a hon derületén

dolgozik immár elménk és munkánk minden ügyessége. Felekezeti iskolánk is ápoló helye és örökbuzgó forrása lett a nemzeti érzésnek és műveltségnek. S a honnan ide a tanerők kikertülnek: az országos izraelita tanítóképző hazánk e nemű intézetei között immár bátran helyet kérhet magának. Ez eredményben, e sikerben nagy része van Önnek is — fogadja érette hálánkat!

Hálánk és barátságunk kíséri Önt további útján is, melyről tudjuk, hogy nem vezetheti el távol iskolánk érdekkörétől. A mienk marad Ön ezen-től is az Ön multja és a mi szeretetünk erejénél fogva.

Elmondhatni Önnek a Prédikátorral, hogy „Te reggel vetetted el magodat és estve sem restelkedtél“. Harminczkét évig munkált, dolgozott, fáradozott Ön pihenés és szünet nélkül. Ha van, ki rászolgált a nyugalomra, Ön az, kedves kartársunk. Azért is „egyed vígsággal a te kenyeredet és igyad vidámsággal a te borodat . . . és az olaj a te fejedről el fogyatkozzék“.

Az Isten éltesse!*

Dr. Bánóczy József.

A regale-megváltás és az iskolai csend.

Különösnek, talán épen furcsának tűnhetik fel az olvasó előtt e felirat, de ha a dolgot közelebbről vizsgáljuk, hamar kitűnik a sajnos összefüggés a két egymástól messze eltérő fogalom között.

Márosvásárhely városban s még minden kétséget kizárólag hazánk sok más városában is voltak úgynevezett nemesi vagy privilegiummal bíró telkek, a melyekben az esztendő egész folyamán át joguk volt a tulajdonosoknak vagy bérlőknek szeszes italokat árulni és igen természetesen igyekeztek is azt nagy mértékben kizsákmányolni s magukkal a városokkal, községekkel is az ilyen telkek erős versenyt folytatván, a városok és községek is igyekeztek pálinkájukat a lehető előnyös és forgalmas helyeken árulni.

Megtörtént már most, hogy az ilyen nemesi telkek valamely iskola, fiú- vagy épen leány-elemiiskola, avagy gymnasium, seminarium stb. közvetlen közelében és környezetében, — sőt az is, hogy a pálinka-árulás épen az iskolával egy fedél alatt — voltak elhelyezve; hogy aztán a gyermekek mi minden látványnak és épületes jelenségnek voltak szem- és fültanui a részeg és vígadó napszamosok, csavargók mellett való elvonuláskor naponta négyszer is és hányszor zavarhatta azok lármája az iskola csendjét, azt bővebben részletezni egészen feleslegesnek tartom.

És ezen valóban jellemezhetetlen állapoton a hatóságok eddig legjobb akarattal sem voltak képesek segíteni; mert szemben állottak a régi előjogokkal, melyek erősebbek voltak, mint az ő hatalmuk s ekként a szülőknek, tanítóknak és tanügyi hatóságoknak úgyszólván kínosan szemet kellett húnyni a máskülönbön tűrhetetlen helyzet felett.

* Ez a beszéd tartatott az „Orsz. Izr. Tanítóképző-Intézet“ igazgatója, egyesületünk választmányi tagja által Léderer Ábrahám kitiűnő paedagogusunk búcsú-ünnepélyén, a melynek az ünnepelt iránt meleg ragaszkodást és elismerést tanúsító lefolyásáról lapunknak mult számában röviden megemlékeztünk.

De végre megjött a megváltásnak iskoláinkra örvendetes órája, 1890. január 1-től kezdve többé nincs helyhez kötött korcsmárlási jog, hanem a hatóság csak ott engedélyezi a korcsmák, csapszékek felállítást, a hol azok a templomi és iskolai csendnek, a köztisztességnek és közszeméremnek ártalmára nem lehetnek s különösen a gyermek és serdülő ifjú tanulóságnak mérgező látványokat nem nyújthatnak.

Mint értesülünk, Maros-Torda megye királyi tanfelügyelője, Deák Lajos, átírt a városi hatósághoz, hogy az eddigi iskolakörűli korcsmák helyiségeinek ily célra való használatának többé nem engedélyezése iránt intézkedni s általában a korcsmáknak engedélyezése alkalmával a templomokra, iskolákra a legnagyobb figyelemmel lenni s azoktól csak minél távolabb megengedni sziveskedjék.

Ezen a gyakorlati életviszonyokból folyó, de nevelésügyi szempontból épen nem lényegtelen körülményt azért tartottuk szükségesnek ezen épen kiválóan tanügyi körök számára írott lapban felemlíteni, hogy ha itt-ott talán a hasonló helyzet és baj elkürtlte volna az érdekeltek figyelmét, az új előnyös állapotok beálltával az eddigi kedvezőtlen körülményeken már most, kezdetben segíteni lehessen s ha csak egy községben is helyre állítja e rövid felszólalás a regale-megváltás alapján az iskola csendjét és megmenti az iskolába járó ártatlan gyermekeket a szemérmeflen látványoktól és a botrányos beszédek hallásától, ez rövid cikkemnek szívet örvendeztető és méltó jutalma lesz.*

K.

* Örömmel közöljük ezt az üdvös eszmét tartalmazó kis cikket, melyet melegen ajánlunk többi tanfelügyelőink s általában az intéző körök figyelmébe. Ez a cikk is bizonyítja, hogy sok életrevaló és közérdekű dolog kerül ki tanfelügyelőinktől, a melyek vagy épen nem, vagy csak kis körben kerülnek nyilvánosság elé. Ezért azt az eszmét, a melyre bevezető cikkünkben is czélozva van, újra felvetjük, hogy nem volna-e a közügy szempontjából czélszerű, tanulságos és hasznos, ha tanfelügyelőink állandóan tudósítanak lapunkat elvi szempontból nevezetes rendeleteikről, közérdekű eseteikről és fontos jelentéseikről. Lapunknak az előfizetési felhívásban közölt tervezete szerint állandó tanfelügyelői rovata lesz, kívánatos, hogy ez rendes szellemi találkozó helye legyen a tanfelügyelőségeknek.

Szerk.

EGYESÜLETI ÉLET.

Felszólítás!

Alapszabályaink 15. §-a ezt mondja:

„Mind a rendes, mind a rendkívüli tagok az egyesület pénztárába polgári évenként 4 (négy) frt tagdíjat fizetnek s ezen kötelezettségüknek tartoznak minden év december 1-ig eleget tenni. December 1-én túl a tagdíjhátralékok az illetők költségére posta útján hajtathatnak be.“

A tagoknak jóval több, mint fele, nem fizette még le az 1889-ik évre tagdíját! A szervezkedés és az eddigi ügyvitel jelentékeny összeget vett igénybe, azonkívül egyesületünknek a múlt évről a „Magyar Tanítóképző“ kiadóival szemben elvállalt kötelezettségei vannak, a melyeknek a kiadók és különösen a volt fel. szerkesztő iránti tekintetből minél előbb eleget kell tennie. Tisztelettel

kérjük a tagtársakat, sziveskedjenek lehetőleg február hó közepéig vagy eleget tenni ebbeli kötelezettségüknek, vagy ezen határidőig értesíteni engemet, hogy mily módon, s mely időkhben óhajtják az egyesek tagsági díjukat lefizetni (két részletben is leróható), hogy a postai megbízások útján való behajtás elkerülhető legyen.

Tisztelt Tagtársak! Nemcsak elvállalt kötelességről van itt szó, hanem áldozatkészségről, melyet a tagdíjlefizetés által ügyünk érdekében az első évben meg kellett hozni!

Tisztelettel kérem a pénzzutalványokat hozzám — Félégyházára — címezni.

Budapest, 1890. január 13.

Zajzon Dénes,

igazgató s egyesületi pénztáros.

A november 30-án tartott választmányi ülés jegyzőkönyve.

Jelen vannak: Péterfy Sándor mint elnök, Nagy László főtitkár, mint jegyző, Gyertyánffy István, dr. Herrmann Antal, dr. Kiss Áron, dr. Málnai Mihály, Radó Vilmos, Rohn József. Távollétüket kimentették: Komáromy Lajos és dr. Bánóczy József.

A nagy választmány ülésének jegyzőkönyve hitelesítettik.

Olvastatik a dévai állami tanítóképző intézet tanári karának f. évi november 12-én hozott s az elnökséghez beküldött jegyzőkönyvi határozata. Ezen átirat szerint a nevezett tanári kar foglalkozván a november 2-iki nagy választmányi ülésen történetekkel s különösen a közlőny ügyével, szükségesnek látja kijelenteni, hogy egyetlen lépésével sem akarta vagy akarja egyesületünk működését gátolni s eszében sem volt az egyesület mellett vagy azon kívül magának valamely különleges hatáskört fenntartani; álláspontját újabban is azzal okolja, hogy a vidéki képzőknek még mindig sok oly ügyeik-bajaik vannak, a melyeket a fővárosi kartársak nem ismernek annyira, mint a vidékiek; valamint okolják azzal is, hogy az eddigi szerkesztő a lap vezetésével járó kimerítő munkát nemcsak hogy ingyen végezte, hanem a lap fenntartása a tanári karnak s különösen a szerkesztőnek tetemes anyagi áldozatába került. A tanári kar azonban egyedül a megváltozott viszonyokat, az egyesület üdvét, semmi által sem korlátolt előhaladását tartván szem előtt, a következő határozatot hozza:

„A dévai tanítóképző intézet tanári kara által kiadott „Magyar Tanítóképző“ című szakközlőny tulajdonjogát 1890. január 1-től kezdődőleg minden kikötés és jogfenntartás nélkül át bocsátja a Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesületének tulajdonába. Legfeljebb azon óhajának ad kifejezést, vajha az egyesület mielőbb oly kedvező anyagi helyzetbe juthatna, hogy saját kezdeményezéséből és tetszése szerint legalább némi részben kárpótolhatná az eddigi szerkesztő által hozott anyagi áldozatokat. Végül, mivel egy lap kiadásának időközti megváltoztatása, szerkesztő cserélése, az előfizetés hirdetése s ebből eredő elszámolások

nem csak sok bajt okoznának, de sőt zavarra is okot szolgáltatathatnának, tanári karunk a lap további kiadásának és szerkesztésének jogát már a jövő január elsejétől kezdve egyesületünknek adja át, illetőleg gondjaira bizza, kérvén ennek elnökét ez irányban a további intézkedést és felelősséget a dévai tanári kartól átvenni." Olvastatik továbbá Hetey Gábor alelnök és szerkesztőnek a jegyzőkönyv kíséretében küldött levele, a melyben kijelenti, hogy „semminemű kárpótlásra sem most, sem jövőben igényt nem tart, s erről egyszer és mindenkorra lemond“.

A választmány ezen okmányok alapján a következőket határozza: 1. Mivel a „Magyar Tanítóképző“-nek el nem enyésző érdemei vannak egyesületünk megalakítása s általában tanítóképzésünk fejlesztése körül, a dévai tanári testületnek a hozott áldozatokért s különösen az eddigi szerkesztőnek, Hetey Gábornak, sem anyagi áldozatokat, sem fáradságokat nem kimélő, pusztán az ügy iránti lelkesedés által sarkalt működéséért a lap vezetése körül, meleg köszönetének és teljes elismerésének ad kifejezést. Tekintettel az anyagi veszteségekre, a melyekkel a dévai tanári testület kijelentése szerint a lap vezetése a szerkesztőre nézve járt, a szerkesztő határozott kinyilvánítása daczára is elhatározta a választmány, hogy a legközelebbi közgyűlésnek melegen fogja ajánlani, hogy az egyesület Hetey Gábornak, mint létesítője főtényezőjének, valami úton-módon kárpótlást nyújtson. 2. A választmány a „Magyar Tanítóképző“ lapot az egyesület nevében az egyesület számára átveszi, s az egyesület magát 1890. január 1-től fogva a lap tulajdonosának tekinti s a választmány kötelességének tartja a lap fenntartásáról általában és szerkesztéséről pedig a legközelebbi közgyűlésig ideiglenesen gondoskodni. 3. Ez értelemben a legközelebbi közgyűlésig a lap ideiglenes felelős vezetésével Nagy László titkárt bizza meg s mellé társakül Hetey Gábort és dr. Herrmann Antalt választja meg. Megbizza egyúttal a két budapesti szerkesztőt és Radó Vilmost, a lap számára kiadót keresni s azzal a választmány utólagos jóváhagyása mellett egyezkedni.

Nagy László titkár bemutatja az egyesület által a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz benyújtandó kérvénynek általa készített fogalmazványát. Helybenhagyatik és az elnökség megbizatik, hogy a folyamodvány minél előbbi benyújtásáról gondoskodjék.

Elnök a nagy választmány határozata értelmében felhívja a középonti választmányt a közgyűlés előkészítését illetőleg intézkedni s a kitűzendő közgyűlési tételeket megállapítani. A választmány a tételek megállapításába nem ereszkeedik, hanem megbizza részletes javaslatok előterjesztésével a következőkből álló bizottságot: Nagy László, dr. Herrmann Antal, dr. Málnai Mihály, Radó Vilmos.

Küldöttségek a miniszternél.

I.

Egyesületünknek — fentebb egész terjedelmében közölt — folyamodványát december 19-én nyújtotta át egy küldöttség gr. Csáky Albin vall.- és közoktatásügyi miniszter úrnak. A küldöttség vezetője volt Péterfy

Sándor elnök, kivüle jelen voltak: dr. Herrmann A., Léderer Á., dr. Málnai M., Nagy L., Miklós G., Radó V., Kun A., Karkis I. Péterfy Sándor meleg hangú beszédben ajánlotta a miniszter úr jóindulatába az egyesület kérelmét, külön kiemelve és festve az egyes szaktanárok, a gyak.-isk. tanítók, a kir. kath. s általában a felekezeti tanárok, és az állami segédtanárok helyzetét. Végül a tanítóképző intézeti tanároknak meleg ragaszkodásból és mély hálából fakadó jókívánságait tolmácsolta a közeledő ünnepek alkalmából a miniszter úr és családja irányában. Gr. Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszter úr válaszában kijelentette, hogy a rendes és segédtanárok fizetésfelemlése kezdet, a melyet a többi állami tanítóképző intézeti tanárok fizetési viszonyainak rendezése fog követni; azonban tekintettel a pénzügyi viszonyokra a fizetésfelemlést nem egyszerre, hanem fokozatosan fogja keresztülvinni. Kegyes jóindulattól áthatott szavait következőleg fejezte be: „A mily örömmel és köszönettel veszem az önök jókívánságait, legyenek meggyőződve, ép oly jó szívvel óhajtom önöknek, társaiknak és családjaiknak a boldogságot! Isten önökkel!” (Éljenzés.) A küldöttség szívében reménységgel s a meleg fogadtatás által ébresztett lelkesültséggel, hálaérzettel távozott szeretett miniszterünktől.

II.

A kath. tanítóképző intézetek igazgató-tanárai fizetésük megjavítása ügyében a m. k. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnál jártak az elmúlt év vége felé. Az eszme Erdődy János kassai ig. tanártól indult ki, a ki kollegáit a mondott czélból Budapestre hívta össze. Megjelentek: Döbrösy Alajos (Pécs), Erdődy János (Kassa), Gulyás Béla (Budapest), Molnár László (Budapest), Regéczy József (Nagyszombat), Tallián Ödön (Esztergom), Veninger Ernő (Győr). A kik pedig meg nem jelenhettek, mint Nogelli István (Nagyvárad) és dr. Steinberger Ferencz (Szatmár), írásbelileg fejezték ki, hogy csatlakoznak kollegáik mozgalmához.

A megtartott előértekezleten megszerkesztették a miniszter úrnak benyújtandó kérést, s azt december 19-én be is nyújtották. Ennek tartalma az, hogy a kath. tanítóképző igazgató tanárok fizetése, melyet a tanulmányi alaphoz húznak, mely csak évi 735 frtot tesz, legalább is egyenlővé tétessék az állami tanárokéval. A kérelmezőket szives volt vezetni Schiffer Ferencz pápai t. kamarás és a budapesti kath. tanítóképzők igazgatója.

A miniszter úr kegyesen fogadta a kérelmezőket s a kérés levelet átvén, ilyenformán szolt hozzájuk: Önök helyzetét ismerem és azt abnormálnak találom. Ha csak az én akaratomtól függne, úgy sorsukon haladéktalanul segítenék. Ámde azon alap, melyből önök fizetésüket kapják, adóságokkal van terhelve. Bár épen ma vettem azon örvendetes tudósítást, hogy ez évben (1889) az adóságok nagy része letörlesztetett, mégis időbe fog még kerülni, míg az egyensúly teljesen helyreáll. Ha a mélt. püspöki kar, mely a multa évi 50,000 frttal segítette a tanulmányi alapot, ez összeget jövőre is megadja, úgy e forrásból első dolgom lesz az önök kérésének teljesítése. De különben sem fogom ügyüket elejteni, s

mihelyt tehetem, segítek az urakon. — Most már az volt a soron, hogy az ügy ő eminentiájának, a biboros hercegprimásnak kegyességébe ajánl-tassék. E végből Erdődy, Molnár és Döbrösy hirtelen megbetegedése következtében csak Tallián nyújtotta be a kérélevelet. (Beküldetett.)

III.

Vidéki állami gyakorló iskolai tanítóink küldöttsége január 9-én Szathmáry György országgyűlési képviselő úr vezetése alatt a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak kérvényt nyújtott be, melyben hivatkozva a lényeges feladatra, melyet a tanítóképzés körül odaadással teljesítenek, anyagi sorsuk javítását s a képzőintézeti rendes tanárokkal rang és fizetés tekintetében való egyenlősítésüket kéri. A miniszter azonban Tomcsányiné gr. Bolza Mária elhalálozása folytán Szarvasra utazván, a küldöttség Berzeviczy Albert államtitkárhoz fordult, ki azt szíves előzékenységgel fogadta s bár utalt a szóban levő kétféle állást betöltők qualificatiója közti különbségre, kilátásba helyezte, hogy meleg érdeklődéssel és jóakarattal fogja a kérvényt a miniszter elhatározása alá terjeszteni, ki maga is a legjobb indulattal viseltetik a tanferfiak méltányos érdekei iránt, melyeknek a pénzügyek fokozatos javulása mellett igyekszik eleget tenni.

(Mivel az egyesület által a november 2-iki választmányi ülés határozata értelmében a miniszteriumhoz benyújtott folyamodvány gyakorló iskolai tanítóink ügyét oly irányban karolta fel, mint az a fentebbi közlemény szerint kívánalmaiknak megfelelt, s mégis jónak látták külön mozgalmat indítani és kérelmezni: ez a fellépés, mint tudomásunkra jutott, élénk visszatetszést szült a tagok között, sőt ellenük e miatt hozzánk éles polemikus hangú közlemény küldetett be. Én gyakorló iskolai tanítóink elkeseredését és szeparált fellépését tudom menteni azzal, hogy többször, így különösen a költségvetés megokolásában a zene-, rajz- és tornatanárok fizetésfelemelésének említésekor mellőztettek, miből méltán azt olvashatták ki, hogy az ő fizetésüket egyáltalában nem szándékoznak emelni; mindazáltal elkülönült fellépésüket teljesen megokoltnak és helyesnek nem tartom. Valami épületes látványt nem nyújt, hogy midőn egyéb czélok mellett saját érdekeink megóvására és előmozdítására nagy nehézségek között létrehozott egyesületünk siet megtenni ez irányban kötelességeit, már is csoportok keletkeznek kebelében, a melyek az egyesület fellépését magukra nézve érvényteleneknek tartják. Feltűnő ez különösen azok részéről, a kik az egyesület létrehozásában részt vettek. Ennek a fellépésnek lett volna értelme ezelőtt egy esztendővel, de már természet szerint az egyesület kebelében indítandó meg minden ilyenmő actio, hogy az lépjen fel az összeségben rejlő erő súlyával. Meg vagyok győződve, hogy ez esemény csak a végső hullám mozgása az elmúlt időknek s legközelebb épen gyakorló iskolai tanítóink fognak az összetartás érdekében s az együttes munkában buzgólkodni. Szerk.)

Miniszteri végzés a folyamodványokra.

A nagymélt. vallás- és közoktatási m. kir. miniszter úr 56,766. sz. a Budapest szab. kir. főváros kir. tanfelügyelőjéhez a következő rendeletet intézte. Az állami tanító- és tanítónőképző intézetekben alkalmazott szaktanárok, segédtanítónők és gyakorló iskolai tanítók fizetése javítása iránt, a tanító képző intézeti tanárok orsz. egyesülete által mult 1889. évi december hó 12-én nekem átnyújtott kérvényre vonatkozólag, Nagyságodat további eljárás végett a következőkről értesítem. Miként azt már a folyó évi állami költségvetési előirányzattal kapcsolatosan, a törvényhozás elé terjesztett indokolásban kifejtettem, a képezdei szaktanárok anyagi helyzetén több szaktantárgynak és a megfelelő javadalmaknak egy személyben egyesítése által fogok segíteni. Mert kétségtelen ugyan, hogy a szaktanárok által jelenleg élvezett fizetés nekik nem biztosít állásuknak megfelelő megélhetést, de másfelől azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy csekély elfoglaltságukhoz mérten a jelenleginél magasabb díjazásra nem tarthatnak igényt.

Megjegyzendő egyébiránt, hogy már csak mintegy tiz zenetanár és hat rajztanár van ez idő szerint csupán zene-, illetőleg rajztanári fizetésre utalva, a többség részint a tárgyak és javadalmak egyesítése, részint melléktárgyak tanítása folytán, magasabb illetményeket élvez. A mennyiben amazok a melléktárgyak tanítására a netalán hiányzó képesítést megszerzik,* örömezt hozzá fogok járulni ahoz, hogy munkakörük tagításával javadalmazásuk is emeltessék. A zenetanárookra nézve, kiknek javadalmazása, elfoglaltságukat tekintve, aránylag legkedvezőtlenebbnek mondható, kilátásba helyezhetem azt, hogy az egyházi zeneoktatás általam tervezett rendezésével kapcsolatosan, fizetésüket munkakörük arányában fogom rendezni. A tanítónőképzői segédtanítónők, mint bennlakó tanerők fizetésükön kívül az internatusban teljes ellátást élvezvén, azokra nézve a fizetésfelemelést nem találtam indokoltnak. A mi végre a gyakorló iskolai tanítókat illeti, ezek illetményeire nézve a vonatkozó külön beadvány alapján, külön fogok intézkedni. Budapest, 1890. évi január hó 11-én. Gr. Csáky, s. k.

A nagymélt. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr a fővárosi kir. tanfelügyelőhöz 1889. évi december hó 31-én 56,769. sz. a. a következő rendeletet küldte:

A tanítóképző intézeti tanárok országos egyesülete által a tanulmányi alaplól fentartott tanítóképzők tanárainak jobb javadalmazása iránt beadott kérvényét Nagyságodnak további eljárás végett azzal küldöm meg, hogy bár teljes mértékben méltányolom az e kérvényben, de még inkább az érdekelt intézetek igazgatói által ugyanezen tárgyban beadott kérvényben felhozott indokokat, mindazonáltal — tekintettel a tanulmányi alap kedvezőtlen pénzügyi helyzetére és minden a mondott célra felhasználható más alap hiányában — sajnosan, nem vagyok azon helyzetben, hogy a Kérelmet ezúttal teljesíthessem. Budapest, 1889. december hó 31-én. Gr. Csáky, s. k.

* Örömmel vennénk felvilágosítást arról, hol és miképen szerezzék meg? Szerk.

HAZAI IRODALOM.

Újabb mozgalmak ifjúsági irodalmunkban.

I.

Ifjúsági irodalmunk néhány év óta nemcsak mennyiségileg, hanem minőség tekintetében is haladást mutat. Oda még, a népesség arányszámát véve fel, természetesen, — korántsem jutottunk el, a hova a németek, a kikiél évenként mintegy fél ezer ifjúsági könyv jelenik meg: de tekintve enemű könyveinknek kivált középrendű családainkban való mind nagyobb elterjedését, be kell látnunk annak igazságát, hogy ifjúsági irodalmunk folyton növekedő hatást hódít magának a jövő nemzedék észjárásának, kedélyének, jellemének képzésében, egy szóval: az ifjúság nevelésében. Ha ez áll, önként következik, hogy az irodalom ez ágát az eddiginél komolyabb figyelemre kell méltatnia mind az irodalmi kritikának, mindazoknak, kik az ifjúság nevelésével foglalkoznak.

A mi a tanügyi köröket illeti, ezek már tettek is valamit ezen a téren. A Mária Dorothea-Egyesület tanítónői szakosztálya pl. a mult nyáron belefogott a munkába, hogy a leánynövendékeknek ajánlható ifjúsági könyvek sorozatát összeállítsa; a Felső nép- és Polg. Isk. Tan.-Egy. is foglalkozott e tárggyal a maga folyóiratában. Néhány tanügyi szaklapunk is tett már valami számbavehető e téren; a Nemzeti Nőnevelés pl. már évek óta foglalkozik az újabban megjelenő ifjúsági könyvek behatóbb bíráltságával, valamint egyszer-egyszer a Néptanítók Lapja is. György Aladár a N. Nőnevelés 1888-i folyamában egy sorozatot állított össze a serdülő leányoknak ajánlható olvasó könyvekből. De mindez kezdetnek sem elég s az ügy fontosságának épen nem felel meg. Szükséges volna, hogy tanító-egyesületeink, mind a nép-, mind a felsőbb iskolai körökben, magukévé tennék ez ügyet, gyűléseiken foglalkoznának az ifjúsági irodalom egyes termékeinek bírálásával s megállapodásuk eredményét szaklapjaikban közzé tennék. Paedagogiai szaklapjaink ugyan hálás tért ölelnének fel e munkában való részvétükkel; de azután nem kellene csupán a könyvezímek regisztrálására, vagy a kiadók részéről beküldött, minden esetben csak dicsérő nyilatkozatok változatlan lenyomatására szorítkozniok, a mint ezt, tisztelet a kivételeknek, eddigelé jó részük tette. Könyvkiadóink egy része, mint tudomásom is van róla, nem igen óhajtja e téren a komoly kritikát; de épen ez a körülmény is bizonyítja az egyetemesebb szempontokra emelkedő és részrehajlatlan kritika szükséges voltát.

Megkivánja ezt nemcsak általában véve a nevelés érdeke, hanem közelebbről az iskolai nevelés is. Az ifjúsági könyvek nem iskolai könyvek ugyan, de számos iskolának van ifjúsági könyvtára, s kívánatos, hogy még többnek legyen; e szerint az iskolának, a tanítói testületnek, tájékozódnia kell az iránt, melyek az időről időre megjelenő enemű könyvek között a jelesebbek, a melyek közül a beszerzésnél bátran válogathatnak. Továbbá a tanítókra vár az a feladat is, hogy e könyvekre nézve, a hozzájuk forduló szülőknek tájékozást nyujtsanak s kijelöljék nekik a legjobbakat.

Épen ez teszi kívánatossá, hogy a tanítókat képző intézetek is állást foglaljanak ezen a téren, s az ifjúsági irodalom ügyére az eddiginél is nagyobb gondot fordítsanak. Már korán fel kell hívniok az irodalom ez ágára a leendő tanítók figyelmét. Hisz a képző intézeteket végzők, kivált a nőjelöltek közül, nem egy lesz házinevelő, s ezeknek többször lesz alkalmuk tanácslólag hozzászólni az ifjúsági könyvek megválasztásának kérdéséhez. A paedagogia és a magyar irodalom tanárára vár az a feladat, hogy az ifjúsági irodalom fontosságával, a jó ifjúsági olvasmány kellékeivel, a magán-olvasás helyes irányításával s ifjúsági irodalmunk előkelőbb termékeivel, a mennyire az idő engedi, legalább nagy vonásokban megismertessék a leendő tanítókat. A budapesti VI. kerületi nevelőnő-képzőintézet tanítási tervébe, az irodalomtörténet szakasza alatt, csakugyan fel is van véve „az ifjúsági irodalom ismeretése“.

E czélból azonban szükséges, hogy a képzőintézetek mintaszerű ifjúsági könyvtárral rendelkezhessenek, melyet még egyrészt a gyakorló iskola tanulói is használhatnak, másrészt vele a képzőintézet növendékei is megismerkedhetnek.

II.

Németországban az ifjúsági irodalom fejlődésének, osztályozásának, összegező bírálatának egész kis irodalma van. Fischer „Die Grossmacht der Jugend- und Volksliteratur“ című 4 kötetes munkájában 5000 ilyenemű könyvet ismertet, pedig ez irodalomnak csak a java termékeit veszi bírálat alá. Mi e tekintetben a kezdet kezdetéhez sem jutottunk el. Többek közreműködésének, szorgalmasan összeállított monographiáknak kellene megelőzni és lehetővé tenni a magyar ifjúsági irodalom történetének összeállítását. Ifjúsági irodalmunk nem épen új már. Kezdetét — a mint dr. Kiss Áron „A magyar tanítás Története“ című úttörő munkájában érinti — egy századnál előbbre vihetjük vissza.

Én néhány év óta figyelemmel kísérem ifjúsági irodalmunk fejlődését, az újabban megjelent termékei közül ismertettem és bírálgattam is többet. Épen ezen foglalkozásom alapján próbáltam itt meg, némi kritikával kimutatni azokat a főbb irányokat, melyekben legújabb ifjúsági irodalmunk fejlődésnek indult.

Ifjúsági irodalmunk főfő gyengesége, az eredeti termelés hiánya. Itt nem kell azt bizonyítgatnom, hogy az ifjúság szellemi táplálékának a hazai élet földjéből kell kisarjadznia; hogy az ifjúság gyönyörködtetésére s gyönyörködtetve oktatására a nemzeti szellem legszebb virágait kell koszorúba fűzni. Nekünk első sorban magyar embert kell nevelnünk s csak azután általános műveltséggel bíró embert. A hazai termékek mellett azonban még sem lehet innen kizárnunk azokat a klasszikus munkákat, a melyek általános emberi érdekekkel bírnak s a melyek épen ezért, fordításokban, az összes művelt nemzetek közkinésévé lesznek. De e fordításoktól a legnagyobb szigorúsággal meg kell követelnünk, hogy igazán magyarosak legyenek. Sőt az ily munkákat nemcsak fordítani kell, hanem legnagyobb részt, a hazai viszonyokhoz alkalmazni, átalakítani.

Ezen elvekből kiindulva alkalmasnak látszik nekem, hogy, itt leg-

alább, eredetiekre és fordítottakra oszszam fel ifjúsági könyveinket, s a tovább ágazó osztályozásnál is, legalább részben, a nyelv fogalmát vegyem fel osztályozásom alapjául.

Eredeti ifjúsági olvasmányaink első csoportjába a verses olvasmányokat helyezem. Ez ág már helyes irányáért is megérdemli az elsőséget. Teljesen nemzeti alapon indul; kiváló írók egész ambícióval szentelik erejüket fejlesztésének. Ez irány első derekas művelője Gyulai Pál, ki népmeséket foglalt nemzeti rhythmusú, zengő versekbe, a népköltés gyermekverseinek naiv hangján s egyszersmind művésziesen. Ez irányban halad Pósa Lajos, a ki néhány év óta összes erejét s költői tehetségét ennek a térnek szentelte s a kinek ilyes verseiből egy pár kötetre menő értékes költeményt lehetne már kiválogatni. Mindjárt mellette említtem Benedek Elek-et a közvetlenség meleg hangján elmondott szívképző verseivel, melyekben csak itt-ott van egy-egy kirívó modern, vagy nyelvtanilag nem elég szabatos kifejezés. Dr. Csengeri János gyermekverseiben, melyeknek majdnem mind-egyikében van valami erkölcsi mag, szép összhangba olvad össze a népi és műköltészet alapos ismeretének hatása. Szász Károly és Vargha Gyula is írtak gyermekek számára verseket egy pár képes könyvbe; ezeket kiváló műgond, nemes és emelkedettebb hang jellemzi, s bár némelyikökből nyugot-európai versforma csendül meg, mégis könnyen hozzáférnek a gyermek szívéhez. Utolsó éveiben Győry Vilmos is szíves gonddal művelte e mezőt. Mikszáth Kálmán és Forgó Bácsi (Ágai) szintén foglalkoznak e téren, de verseikből kilátszik, hogy nem ez a fő működési terük. Forgó Bácsinál elcsúszik néha egy-egy nem elég magyaros kifejezés is, valamint Kármán Mórnál is, a ki képes ABC-jében így ír a bárányról: „Biri, biri, bárány“; holott a bárány kicsinyítő neve bari és nem biri; Biri a Borbála kicsinyítő neve, s így véve, az a sor egészen mást jelent, mint a mit mondani akar. Különben ez a képes ABC egyik legkiválóbb terméke ifjúsági irodalmunknak, mert nagy gonddal és szorgalommal vannak benne összekeresgetve népköltésünk ama részletei, melyek a kis gyermekek lelkének nemzeti irányban fejlesztésére kiválóan alkalmasok. Paedagogiai tekintetben egyébként is nagy figyelmet érdemlő ez a munkácska.

E versek nagyobbára díszes kötésben, díszes illusztrációkkal jelennek meg. A díszes illusztrációk, kivált a Kleinmichel és Bennet-féle rajzok, jó hatással vannak a szép ízlés fejlesztésére, de nem hazai termékek. Ez idegen eredetű képek azután bénítólag hatnak ez irodalmi ágnak a fejlődésére. A költőnek a kész képhez kell alkalmazni versét, s e körülmény sokszor szárnyát szegi a költői inspirációnak. S még bántóbb az a kontraszt, mely néha a hazai tárgyú vers s a külföldi tárgyú kép közt előáll. Például Forgó Bácsi Képes Könyvében egy helyt a balatoni verset egy vitorlás tengeri hajóval ellátott kép illusztrálja; Pósa „Pillangók“-jában is meglátszik, hogy az angol gyermekeket ábrázoló képhez csak nagy erőltetéssel lehetett magyar verset alkalmazni. De néhány könyvben vannak hazai illusztrációk is. Ilyen a Wodianernál megjelent Magyar Mesekönyv Karlovsky Bertalan rajzaival (szövege prózában). Ilyen a Pósa „Négy Mesé“-je (Szeged, 1887) és „Virágok“-ja,

melyet a mult karácsonra Rigler József Ede, magyar művészeknek a magyar népeletből vett rajzaival illusztrálva, adott ki. Ez a fejlődésnek az egészséges iránya s ezt jövőre nagyobb mértékben kell követniök kiadóinknak, ha nemcsak a külsőre, hanem kiadványaik belbecsére is gondot fordítanak. Csak így mozdíthatják elő a maguk részéről is a hazai festőművészet és sokszorosító ipar fejlődését; a közönség pedig bizonyára szívesen fogadja a szövegnek jobban megfelelő hazai illusztrációkat, habár egyelőre nem oly tökéletesek is, mint az előrehaladottab és vagyosabb nyugoti nemzetek irodalmából valók. És még csak egyet! Igen helyén volna e díszes kiállítású és drága árú verses könyvekből egyszerű, olcsó kiadásokat is rendezni a szegényebb sorsú gyermekközönség számára.

Ifjúsági olvasmányaink prózai része, mely leginkább a „nagyobb gyermekek számára való olvasmányok“ gyűjtőnév alá is foglalható, még nincs a fejlettség azon fokán, mint az úgynevezett gyermekversek. Ennek oka az, hogy kiváló írói egyéniség még nem igen adta magát nálunk e szak művelésére, vagy legfőlebb csak mellékesen foglalkozott vele. Még nem vagyunk ott, a hol az angolok és francziák, kiknél a legkittinőbb tudósok nem tartják méltóságukon alul levőnek, hogy az ifjúság számára könyveket írjanak. Nálunk ez irodalom prózai részét jobbadán olyanok művelik, a kik lehetnek talán jó paedagogusok, de nem írók a szó valódi értelmében. Különösen áll ez a fordításokról, melyekbe sok hivatlan belekontárkodik. A verses olvasmányoknál nincs meg ez a baj; mert a vers-írással nem sokra megy az, a ki a nemzeti nyelvnek teljes birtokában nincs, s a ki a nemzeti életet a saját szívében nem érzi lüktetni; míg a prózaírásba s prózai művek fordításába belé mer fogni nálunk az is, a ki hibásan beszéli nyelvünket. De ha ez olvasmányoknak a tárgyát nézzük, e tekintetben sincs még itt kellőleg érvényre emelve a nemzeti elem. Ma már nem mondhatná ugyan el Fáy András, hogy ifjúsági irodalmunkban alig van hazai termék; ma már nem csak a Schmid Kristóf és Hoffmann Ferencz neve uralkodik itt; de kétségkívül áll az, hogy kivált a hazai történet és földrajz mezeje, mely pedig kiválóan alkalmas volna a hazafi érzés ápolására, még mindig nincs eléggé felhasználva e célra.

Ide tartozó eredeti ifjúsági olvasmányainkat a műfaj szerint négy csoportra osztom.

a) Mesék. Radó Vilmos igen hasznos munkát tett és egészen helyes irányt kezdett a „Magyar Gyermekek népmesék“ című gyűjtemény összeállításával. Elég jól válogatta ki, s itt-ott alakította népmeséinket e célra, de az erotikus jellemű „Árgyirus királyfi“ mellőzhette volna. (E gyűjteményt az Eggenberger-féle könyvkereskedés Szemlér Mihály csinos eredeti rajzaival illusztrálva adta ki.) Népköltésünk, kivált ennek mondai része, még nincs e célra eléggé kiaknázva. E csoportba tartozik Győry Vilmos Mesekönyve, Aesopus-féle mesék gyűjteménye a világ-irodalomból; valamint Szász Károlytól az Odysseia meséje, melyet az Orsz. Középkisk. Tanáregyesület adott ki az Ifjúsági Iratok Tárában.

b) Történeti olvasmányok. Újabban P. Szathmáry Károly írt néhány művet e csoportba; ilyenek: „Török világ Magyarorszá-

gon“, öt elbeszélés hazánk XVI. és XVII. századbeli történetéből; továbbá „Gróf Teleky Blanka élete“. Megvan bennök a buzdító elem; de kár, hogy az író gyakorlott tolla a gyors dolgozás alatt itt-ott apró tárgyi és nyelvi hibákat követett el s az utóbbi műben az ifjúságnak adható anyagot sem válogatta meg az író a kellő óvatossággal. Ide tartozik: „Rajzok Mátyás király korából“ dr. Csánky Dezsőtől; „Balassa János“ Győry Vilmostól és a napokban megjelent „Magyarország Lovagvárai regékben“ Mikszáth Kálmántól. Ide sorozandó De Gerando Antoniától „Az emberiség Jóltevői“, melynek értékéből sokat levonnak túlságos republikánus iránya, s tárgyi és nyelvi hibái.

c) Földrajzi olvasmányok. Ezek majdnem mind idegen országokról szólnak, kivéve Jókai Mór „Magyar Föld“-jét, azonban eredetileg ez sem ifjúsági olvasmánynak készült. Radó Vilmos e csoporthoz is járult két munkával; az egyik „Vámbéri Utazásai Afrikában“, a másik „Benyovszky Móricz“. Brózik legújabban megjelent Kolumbusa is ide tartozik.

d) Regényes elbeszélések erkölcsi irányzattal. Derék munka e csoportban Kürthy Emil „Aranyos“-a, elbeszélés fiatal leányok számára, melynek alapgondolata az, hogy előkelő családaink adjanak nemzeties irányú nevelést leányaiknak. A hazaszeretetre s a szép, jó és igaz felé való törekvésre buzdít De Gerando Ant. „Pali Gyermeksege és Ifjúsága“ című munkája, de bármily becses lehet is paedagogiai tekintetben, a nyelv magyarossága szempontjából nem mondható kifogástalannak.

Vessünk még egy pillantást az idegenből fordított prózai olvasmányokra. Első helyen említendők itt Smiles és Tissandier ifjúsági iratainak Könyves Tóth Kálmán által a hazai viszonyokhoz alkalmazott átdolgozásai (A Jellem, Takarékoság, Önségely, Kötelesség. A Tudomány Vértanúi. A Munka Bajnokai). Tartalmuknál fogva is kiválók ezek, a mennyiben gyakorlati tanácsokkal szolgálnak és buzdítást adnak az ifjúnak a létért való küzdelem napjaira. A jobb fordítások közé tartoznak: Dr. Simónyi Jenő től: Utazások és Vadászkalandok Paul Bert után; Twain Márk munkái: „Koldus és Királyfi“ és „Tamás úrfi Kalandjai“, amaz Fáy J. Béla, emez Kürthy Emil fordításában. Mind a két munkát jobb lett volna átdolgozni, mint fordítani; a meghagyott idegen tulajdonnevek, sőt néhol műszavak is nagyon zavarják az olvasót; az oly helyeket meg, a melyek az angol ifjúnak érthetők, de a magyarnak nem, magyarázni kellett volna. Kevésbé gondosak s idegen-szerűségek nélkül nem szűkölködnek. Dr. Radó Antal fordítása (olaszból, De Amicis után) „A Szív“, mely munka átdolgozva a magyar gyermekeknek is kiváló olvasmányává lehetne; továbbá Radó Vilmos átdolgozása „Robinson Crusoe“ (az eredeti elbeszélés nyomán). Még sokkal hibásabb a „Gyermekmesék“ magyarsága, mely kötetet Grimm után Halász Ignác fordította. Andersen meséinek Wodianernél megjelent két kötete már ama botránkoztató rossz fordítások közé tartozik, melyek nagy hatással lehetnek az ifjú olvasó nyelvérzékének megbénítására.

A fentebbiekből kiviláglik, hogy míg ifjúsági irodalmunk verses

része jó irányban halad, addig a prózai olvasmányok között a tartalmilag helyesek sem felelnek meg mind nyelvi tekintetben annak a követelménynek, hogy az ifjúságnak a legjobbat kell a kezébe adnunk. Oka ennek részint a gyors, felületlen munka, részint az, hogy avatatlan kezek is részt vesznek ebben a munkában.

Tartalmilag is nagyobb kifogások alá eső ifjúsági könyveinket szándékosan mellőzöm itt, s csak a kiválóbbakat, s ezek között is csak a legújabb keltűeket próbáltam meg csoportosítani jelen áttekintésemben, mely már csak e folyóirat korlátolt terjedelménél fogva sem lehet teljes és kimerítő.

Célom különösen az volt, hogy az illető körök figyelmét a nálunk eddigelé meglehetősen elhanyagolt térre felhívjam, s reményilem, hogy e tárgy folyóiratunkban még sokszor szőnyegre fog kerülni.*

Komáromy Lajos.

Felelet egy válaszra.

A „Néptanítók Lapja“ mult évi 88. számában megjelent bírálatomra Németh B. (gyakorló ügyvéd) úr választ írt a Caecilia u. a. évi 12. számában. Nem csudálkoztam rajta legkevésbé sem. Már Schultz úr által megígértette volt,** hogy megfelel a sablonistáknak. Az ügyek védelme is tisztjéhez tartozik. Noha abban, hogy a tiszta igazság iránt való szeretete már akkor fel nem lázadt, midőn tévedésektől nem egészen mentnek tudott*** műve (az Iskolai Szemlét és a Néptanítók Lapját kivéve) mindenütt feltétlenül kifogástalannak hirdettetett, láthatnék némi következetlenségét.

Nem lévén barátja a szenvedélyességtől ritkán s ez esetben épen nem ment meddő vitának, nem is akarván a Caecilia által nyújtott korszorú levelenkinti szétszedésével a M. T. közönségét mulattatni, röviden szólok.

1. A létrák ismertetése alaki és alanyi igazság hijával van. A válaszbán közlöttek némelyike tárgyilag is hibás. 2. Én nem hes-ről, hanem beses-ről írtam. 3. Orfeust és Euridikét illetőleg most is azt mondom, kár volt őket felidézni abból a világból, melybe rövid ideig tartó s csak boldogtalanságot szülő kiszabadulás után csakhamar vissza kelle térniök örök egyesülésre. 4. Ama metafora, melyben költői kedélyem hiányaért hasábfának nevez az ügyvéd úr, netovábbja a durva prózaiságnak. 5. Az orgona nem úgy viszonylik az összhangzattanhoz, mint a nyelvtan a beszédhez. 6. A rithmus meghatározását másodsor is lenyomatja N. úr, annak bizonyítására, hogy nekem fogalmam sincs róla. Ehhez hasonló (avagy inkább ellenkező) okból én is lenyomatom másodsor is, ajánlva az olvasók figyelmébe: „a rithmus két részből áll: időből és tényből“. 7. A női és gyermekhangról nem tagadtam, hogy Dommer ugyanazt írja, a mit az ügyvéd úr. 8. Marx nem képezdek számára írta Kompositionslehre-jét. 9. A jó nyelvezetnek (fájdalom) kevés

* Kivánatos, hogy cikkirónak minden javaslata megvalósuljon, különösen az, hogy a nép számára olcsóbb kiadások készíttessenek. Egyesületünk szava sokat tehetne! Szerk.

** L. M. T. IV. 8. sz.

*** L. Caec. IV. 12. sz. 93. 1.

köze van az akad. lev. tagsághoz s a hogy a példa mutatja, még kevesebb (még nagyobb fájdalom) a tankönyvek írásához.

A 10. vádpont a legsúlyosabb. A könyv alap gondolatának kimondásával áll kapcsolatban. A paedagogiából — úgy mond az ügyvéd úr — annyit sem tudok, hogy megtanultam volna ezen „tanelvet“: „kösd össze az elméletet a gyakorlattal“.

Miután én is láttam már olyan embert, a ki hallotta már valahol ezt a tanelvet, szólok róla egy-két szót. Lehántva a műről minden szervetlen s csupán a tapadás által hozzáöntött járulékot, két tárgy bontakozik ki a műből: orgona és összhangzattan.

Az orgona kiválókép gyakorlati (technikai) tantárgy, az összhangzattan kiválóan elméleti. Az orgona-tanításnak azonban megvan a maga elmélete s ezt össze kell kötni a gyakorlattal. Az összhangzattani tanulmányoknak szintén megvan a maguk gyakorlati oldala, s ezt ismét össze kell kötni az elmélettel. Ezekre áll a tanelv.

De az összhangzattan nem az orgona elmélete s az orgona nem az összhangzattan gyakorlata.*

Azon methodikai elv buktatja meg tehát a művet, melyet az ügyvéd úr a paedagogiában való járatlanságom bizonyítására akart felhasználni. Mert az elmélet és gyakorlat hibás értelmezése, rosszul alkalmazása teszi a könyvet — hasznavethetelenné. S épen azért az „Orgonajáték Gyakorlati Tankönyve, egyuttal (!) Vezérkönyv (!) orgonatanítók részére“ még azon esetben is feltétlenül rossz könyv maradna, ha szerzője azon apróbb tárgyi és alaki botlásoktól megmentené is, melyeket a Néptanítók Lapjában idéztem volt.

Már ilyen — eddig figyelmen kívül hagyott — szempontból vizsgálván a könyvet, azt mint módszertelent s az érvényben levő s alapelveiben feltétlenül kötelező tanterv intenzióival merőben ellentétes vezérfonalat s tévelygős utakon vezérlő kalauzt, iskolai használatlót határozottan letiltandónak vélem.

Sztankó Béla.

L a p s z e m l e.

Család és Iskola. XVI. évfolyam. 1. szám. Újév reggelén. Fazekas József. Visszapillantás 1889-re. Kozma Ferencz a múlt év tanügyi eseményei közt rokonszenvvel emlékezik meg a tanítóképző intézeti tanárok egyesületéről s a képző tanárok méltányos fizetés-felemeléséről. Zene- és dalegyleteink. Paál Ferencz. Társasági életünk és gyermekeink nevelése cz. a. Zajzon Dénes a szülők társas életéről s azon felszínre jutott hibás nézetekről szól, melyekkel azok gyermekeik nevelésében a természet által kijelölt helyes iránytól eltérnek. Képek a párisi világtárlatról. Lázárné-Kasztner Janka érdekes tanügyi tapasztalatainak leírása.

Egyetemes Közoktatásügyi Szemle. II. évfolyam. 1. sz. A szerkesztő, dr. Jancsó Benedek, Olvasóinkhoz cz. cikkében lendületes szavakban ad számot

* A tantárgyak kapcsolata szóba jöhet ugyan, de erről a methodikában járatos olvasónak írni felesleges, az ügyvédek pedig másutt találják fel az őket érdeklő fejtegetéseket. K. B.

előző évi működéséről. Észrevételek a gymnasiumi német nyelvi tantervhez és utasításokhoz. Spitzko Lajos. Az állami középiskolai tanárok kérvénye. Hogyan kellene bírálni a tankönyveket? dr. Sztéryenyi Hugó. Tornatanításunk hiánya. Medeséri. Magyar írásbeli feladatok. Major Károly.

Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny. XXIII. évf. 1. sz. A görög nyelv tanítása dr. Csengeri János. Felvétessék-e az egyetemes világtörténelem az érettségi vizsgálat tárgyai közé? Szőke Endre. A térképek kérdése a földrajzi oktatásban. Örvény Iván. Az író egyes kézi térképek hiányait felsorolva szükségesnek tartja, hogy jövőre földrajzi tankönyvek külön ne engedélyeztessenek, hanem csak a tankönyvvel teljesen egybevágó kézi atlaszokkal egyetemben.

Magyar Paedagogiai Szemle. XI. évf. 1. sz. Népoktatásunk a magyar geniusz szolgálatában cím alatt közli Csáky Albin gróf miniszter arczképét, életrajzát, parlamenti működését, programját, eddigi tevékenységét s személyéhez fűzött szép reményeinknek ad méltó kifejezést V. K. A magyar néptanító keservei. Verner László.

Nemzeti Iskola. (Új lap.) 1., 2. sz. Szerkeszti dr. Kerékgyártó Elek; kiadja Méhner Vilmos. Ára 4 frt. Előszó a Nemzeti Iskolához a szerkesztőtől. Magyar Pantheon. —k. A női kézi munka iskoláinkban. Babinetz Emma. Fogalmazás a népiskolában. I. Hogyan alapítsunk könyvtárakat? Mit vár népoktató intézeteitől a nemzet? Hosszabb cikksorozat első része, mely a vallás erkölcsi oktatást hangsúlyozza. A nemzetgazdaság abcjeje. I. Szépirodalom. (Versek: Karácsony estén. Remény a szívnek édes anyja. Elbeszélés: A rejtélyes baba.) Könyvismertetés. Külföld. Egyesületi élet. Az első két szám után itélve, komolyabb irányú tanügyi lapjaink közzé számíthatjuk ez új lapot.

Nemzeti nőnevelés. XI. évf. 1. sz. Olvasóinkhoz — az új szerkesztőtől, Sebestyén né Stetina Ilonától. Házi nevelés cz. a. Zajzon Dénes praktikus tanácsokat ad a leányok helyes irányú vezetésére vonatkozólag anyáknak és tanítóknak. Elitéli a divatos nevelés ferdeségeit s rámutat azon hibákra, melyeket a „modern“ szülők majomszeretettüktől elvakítva követnek el, midőn erőszakolják a koraérettséget. Korunk e nagy betegségét kérlelhetetlenül kellene ostromozni gyakrabban, hogy a fiú- és leánygyermeknek egészséges gondolkozásmódját megvédjük épen e jóakaró szülők gondatlanságától. Az „Otthon“ megnyitása. Szigethy Karolina. Földrajz és a nőképzés. Ebben Laukó Albert azon nézetét adja elő, hogy épen a nőtanítók vannak a földrajz helyes tanítására leginkább hivatva. Ötvenéves tanítónői jubileum czímen Zirzen Janka, e kiváló nőnevelő, jubileuma van részletesen leírva. Nőnevelési szemle. Irodalom.

Népnevelők Lapja. XXV. évf. 1., 2. és 3. sz. Az újév küszöbén. Somlyay József. A 25 életév kezdetén. Bugáth László. IV. egyetemes tanítói gyűlés előkészítéséről ír y. A főváros tanítószolgálatát összetartó, komoly eslekvésre hívja fel Várad Amade. Jellemfejlesztés az iskolában. Zajzon D. Kell-e új miniszteri tanterv? Ember János. Felelet: nem kell. „Nem a szabályzatban van a hiba, hanem az emberben. Meg kell tanítani minden tanítót arra, hogy az érvényben levő tantervből annak szelleme szerint helyi viszonyainak megfelelő jó részletes tantervet készítsen s azt feldolgozni tudja. A jövőt illetőleg a tanítóképző készítheti e munkára növendékeit, a jelen teendőit végezhetik az egyesületek és testületek“.

Néptanoda. XXIII. évf. 1. szám. A XXIII. évfolyam küszöbén. Egy deka kívánság az újévre. Léderer Ábrahám. Fegyelmezzük önmagunkat. 2. szám: Az állami tanfelügyelet és a segédtanfelügyelők. Fegyelmezzük önmagunkat is. Magó Károly. Élénk lap. Megjelenik Pécsen. Ára 4 frt.

Evang. Népiskola. (Sopron) II. évf. 1. sz. Sántha K. újévi verse. A szerkesztőség programmezikje. Schneller J. a vallásoktatásról, Buchy M. pedig a szemléltetés eszközeiről szól. Machér E. a számolás tanítása körébe vágó példákat közöl.

Az Egyetértés tanügyi rovata (január 12-iki sz.) a róm. kath. tanítóképző intézetek tanárainak helyzetéről ezt mondja: „Mily visszás, mily fonák helyzet! Az ország legösibb vallásközönségének, mely tanítással foglalkozik, tanítóképződei nem juthatnak ama polezra, melyen a két évtizedes állami tanítóképzők állanak. A kath. tanítóképzőket két leghatalmasabb intézmény protegálja: az állam s a kath. egyház s e protektorok mellett tanárainknak silyedniök kell, mint akár egy ma felserepedett kommunitás hivatalnokainak.“ Egyúttal közli egyik felvidéki munkatársának a kath. képzők rendezésére vonatkozó sorait, melyekben írja kimutatja, hogy tanítóképzésünk jó viszonyok között van az izraelita és protestáns, gyenge a róm. kath. és leggyengébb a görög-katholikusoknál. Az állami intézetek 74 évfolyamánál 111 rendes tanár, a 96 kath. évfolyamnál 104 tanár működik 144 helyett. Továbbá festi a róm. kath. tanárok anyagi helyzetét, a mely valóban tanügyünknek egyik legsötétebb foltját képezi. Végül azt mondja: „Legezészerűbb lenne a mostani kath. tanítóképzőket beszűntetni és az így eszközölt megtakarításokból 1—2, a kor igényeinek megfelelő kath. tanítóképzőt szervezni, hol a tanárok jelene és jövője úgy legyen biztosítva, mint bármely állami tanáré, vagy ha a tanulmányi alap költségzaporitást egyáltalán nem bír el, részesítse azokat a kormány olyfokú szubvenzióban, mint sok protestáns iskolát.“ Összeállította: *Felméry A.*

Új művek.

Dr. Felméri Lajos, kolozsvári egyetemi tanár s jeles paedagogusunk újabban megjelenő nagy művére örömmel hívjuk fel olvasóink figyelmét. A mű címe lesz: „**A neveléstudomány kézikönyve**“. Szerző felhívásában kifejti, hogy főleg két ok sarkalta műve közzétételére: egyik az, hogy közoktatásunknak sok nevezetes kérdése van, melyekkel a legújabban fölébredt nemzeti öntudat még nem vetett számot, s melyeknek helyes megoldása mélyen belevág nemzeti fejlődésünk menetébe. Ily kérdések: a nemzeti nevelés feladata és eszközei; liberalismus és utilitarismus a nevelésben; a természettudományi és irodalmi tanulmányok művelő hatásának méltatása és helye a nevelésben; az újkori és ó-classicus nyelvek és irodalmak viszonya egymáshoz; az anyanyelv mellett egy vagy több idegen nyelv tanulásának káros vagy megengedhető volta a gyermekkorban; a testi és szellemi nevelés egyensúlya stb. stb.

Egy más, igen fontos motivum is ösztönözte műve kiadására. Hazánkban a nevelés kérdéseit taglaló művek kevés kivétellel dogmatikus német írók műveinek a fordításai vagy körülírásai, s olvasásuk közben gyakran úgy tetszik, mintha nem is a közöttünk élő gyermekekről volna szó, hanem valahol a magas-

ban, ideg- és izomrendszer nélkül, aetherrel táplálkozó középleányokról. A szerzők, dogmáik trónjára ülve, mintegy azt várják, hogy a gyermeki természet hozzájuk alkalmazkodjék, s naiv várakozásukban elszalasztják a megfigyelésre kínálkozó legszebb pillanatokat. Szerző egészen más úton jár. Bevezeti az olvasót a gyermek lelki világának kellő közepébe, s részint a saját gyermekei fejlődéséről följegyzett megfigyelései, részint pedig az e részben aránylag gazdag angol és francia idevágó monographiákat s néhány olasz és német szakférfi észleleteit fölhasználva, nyomról nyomra kíséri az ifjú lélek fejlődésmenetét.

Első szakasz: A nevelés általában. A nevelés és erkölcsi természetünk. Nevelés és a neveléstudomány. Nevelés és a család. (A régi és újkori család.) Nevelés és a pszichikai öröklés. Nevelés és a társadalom. Nevelés és a nemzeti társadalom. A nemzeti nevelés és eszközei. A nevelési irányzatok (Utilitarismus és liberalismus). A nevelés célja és felosztása.

Második szakasz: A test nevelése. A testi nevelés történelme. Levegő. Víz. Táplálkozás. Ruházat. Mozgás. A mozgás feltételei. A testgyakorlatok élettana. A testgyakorlatok eredményei. Az idegrendszer a testgyakorlatokban. A játék. Athletikai játékok és gyakorlatok. Játék, atletika és torna. Pihenés és alvás. A test erkölcsi tisztasága.

Harmadik szakasz: Értelmi nevelés. Az értelem nevelése általában. Az érzékek és a megfigyelés. A figyelem és nevelése. Az emlékezet és nevelése. A képzelet és nevelése. Nevelés a gondolkodásra. (Fogalom és szó. Ítélet és okoskodás. Beszéd és gondolkodás.) A tantárgyak. (Irodalom és történelem; a természettudomány és mathesis művelő hatása s helye a nevelésben. Anya-nyelv s az ó-classicus és újkori nyelvek. Idegen nyelvek tanulása.) Az olvasmányok. (Nemzeti és idegen irodalmi classicus olvasmányok.) Az elme egészségtana.

Negyedik szakasz: A szív (érzelmek) és az erkölcsi nevelés. Az érzelmek általában. Az emotiók. A rokonszenv és művelése. (A rokonszenv erényei.) Az esztetikai érzet és nevelése. (Dal, zene, rajz, költészet és irodalom.) Az erkölcsi érzet és nevelése. A természetes reakciók rendszere (Rousseau, Spencer) és hiányai. A vallásos érzet és nevelése.

Ötödik szakasz: A jellem nevelése. Az akarat és az érzelmek. Az akarat és a cselekvés. A hajlamok és vágyak. A megszokások. (Habitus.) A motívumok sorozata. (Az akarat erényei.) A fegyelem. (A rend.) A verseny. A jutalom és a büntetés nevelő hatása. Befejezés.

A neveléstudomány kézikönyve mintegy 36—38 nagy 8-r. íven, 1890. év márczius havában jelenik meg. A könyv előfizetési ára 4 frt, bolti ára jóval magasabb lesz. Előfizethetni szerzőnél.

Reclus egyik nagy műve magyarul. Reclus, francia tudós, földrajzának, a „Geographie universelle“-nek fordítási, illetőleg átdolgozási jogát Ráth Mór jóhírű könyvkiadónknak sikerült megszereznie. A magyar szöveget a francia kiadás eredeti képei fogják díszíteni. Részletesen tárgyalja az egyes földrészeket úgy, hogy csak Európa 5 kötetet foglal el, a munka, mely a magyar irodalom kiváló nyeresége lesz, füzetekben fog megjelenni. „A föld“ írójának művét fölösleges bővebben ajánlanunk.

Magyarázó francia szótár. „Dictionnaire de la conversation et de la lecture“ a címe Spanraft Alajos, győri realiskolai tanár, szótárának. A mű, mely 42 kros füzetekben Győrbe jelenik meg, a francia nyelv sajátos kifejezéseit ismerteti meg.

Előfizetési felhívás a hazai népoktatási tanintézeteknél működő tanerőkhöz, a közművelődési egyletekhez és a tanügy barátaihoz! Azt hiszem, nem teljesítek fölösleges munkát, midőn a „Wegweiser“ édes hazánk zengzetes nyelvére átültetve, egyrészt egy — a föld kerekéségén élő minden nemzetre nézve — nagybecsű művet hazai irodalmunk keretébe beillesztek, másrészt hazai kartársaimnak és az oktatás iránt érdeklődőknek e remekműnek magyar nyelven való olvasására alkalmat nyújtok. Egyelőre „Diesterweg“ útmutatójának általános részére, mely az egész mű legfontosabb részét képezi és magában véve kerek egész, bocsátok ki előfizetési fölhívást. A kötet terjedelme körülbelül 15—16 iv. Előfizetési ára 2 forint. Fölkérem tehát mindazokat, kik e kötetet megszerezni óhajtják, miszerint megrendelésüket legkésőbb 1890. évi január hó 31-ig tegyék, hogy egyrészt a kiadandó példányok számára nézve tájékozva legyenek, másrészt a nagy szellemi munka mellett anyagi áldozatok súlya reám ne nehezkedjék. A kötetet legkésőbb 1890. évi márczius 31-én fogom az előfizetőknek bérmentesen megküldeni. Bizom a magyar népnevelők collegiális érzelmében és ügyszeretetésében! Appellálok minden egyes tanférfi és tanügybarát áldozatkészségére! Nagy-Becskerek, 1890. január hóban. Hazafias üdvözléssel Bányai Jakab néptanító, Diesterweg „Wegweiser“-jának fordítója és kiadója.

BEKÜLDETTEK: *Szótár:* Magyar-német és német-magyar. Ára egy-egy résznek 1 frt, mindkét rész félbörkötésben 3 frt. Irta Füredi Ignác. — *Zseb-szótár:* Magyar-német és német-magyar rész. Ára egy-egy résznek 60 kr. Mindkét rész vászonkötésben 1 frt 60 kr. Irta Füredi Ignác. — *Szántan,* polgári és felsőbb leányiskolák számára. I. rész, ára 40 kr. II. rész, ára 40 kr. III. rész, ára 40 kr. Irta Mendlik Ferencz. — *A magyar nemzet története:* az elemi népiskolák számára. Irta Sebestyén Gyula. Ára kötve 32 kr. — *Szántan* iparos iskolák számára. I. rész 30 kr., II. rész 30 kr., III. rész 30 kr. Irta Vajdaff Ernő főv. polg. isk. igazgató.

KÜLFÖLD.

Rövidre fogott nagy kérdések.

I.

1. Miben áll a tanítóképző intézetek feladatának a lényege? Ezt a nagy kérdést fejtegette Lentz, a karlsruhei tanítóképző intézetnek jeles igazgatója, a németországi kartársak VIII. nagy gyűlésén s a kérdésre nézve a következőket ajánlotta az illetők figyelmébe: „Hogy a tanítóképző intézetek, mint a néptanítókat nevelő intézetek, hivatásuknak teljesen megfelelhessenek, — nem szabad az általuk megvalósítandó czélokat sem túlságos magasra kitűzniök, sem pedig a mértéken alul is alacsonyra kiszabniök.“

Túlságos magasra tűzik ki a czélt a tanítóképző intézetek, a melyekben az egyes tantárgyakat a szigorúan tudományos tanmeneteknek és formáknak megfelelőleg erőlködnek kezelni és a melyekben egyes oly tantárgyakat is teljes rendszerességgel akarnak közölni, a melyeknek

voltaképen a tanítóképzéssel nincs is szorosabb összeköttetésük. Ilyenek szerinte: a gazdaságtan, az ipartan és a tételes jogtan stb.

A mértéken is alacsonyra szabják pedig azok a tanítóképzés célját, a kik nem ismertetik meg a tanítójelölteket koruk legfontosabb közművelődési tényezőivel és elzárják őket azon körök ismeretétől, a melyekben hivatva lesznek egykor működni, s nem vezetik be a leendő népnevelőket abba, hogy miként kell nekik később, mint a cultura szolgáinak a reájok várakozó munkakört híven betölteniök.

Azon tényezők közül, a melyek kiválólág alkalmasak arra, hogy a tanítójelöltekből hivatásukat híven betölteni tudó és akaró népnevelők válhassanak, L e n t z a legfigyelemre méltóbbaknak véli a következőket:

a) Fel kell ébreszteni a tanítóképző intézetek növendékeiben a gyermekek iránt való szeretetnek szent lángját; mert csak ez teszi a néptanító állással járó nehézségeket elviselhetőkké és csak ez szabadítja meg a néptanítót a sorsával és munkakörével való megalégedetlenségtől s az önmagával való meghasonlástól.

b) Nemcsak az iskolatartás és a tanítás gépies ügyességében kell a tanítójelölteket jártasakká tennünk, hanem meg is kell velük ismertennünk és kedveltetnünk az oktatásnak örök szép törvényeit és az azok követésével járó élvezetet; mert csak ez biztosíthat bennünket arról, hogy növendékeink lelkéből az eszményiség áldott talaját az élet viharjai sem szórhatják szét és hogy nem válnak legjelesebb növendékeinkből is esetleg az életben még a lelkesedés által sem érinthető szolgállekek.

c) Bele kell a képzőintézeti növendékeket oktatni és vezetni abba, hogy miként kell majd az életben az őket környező világból is oly ismereteket gyűjteniök, a melyeknek az oktatás alkalmával igen jó hasznát lehet venni. Ne legyen előttük tehát már a tanítóképzőben sem az őket környező népek, erkölceinek és szokásainak világa idegen.

d) Meg kell ismertetni velük a népnek és a nemzetnek szellemi életét, az irodalom kincseit, kiváltképpen pedig a népies irodalom remekeit.

e) Meg kell bennük erősíteni azt a hitéletet, a mely a népet élteti, fenntartja és védi, hogy a néppel mindig egynek érezhessék magukat a nép gyermekeinek nevelői és oktatói az eszményi világ legmagasabb régióiban is.

*

2. A lélektan kezeléséről. — L a r g i a d e r a strassburgi tanítóképző igazgatója egyik értekezésében a következőket mondja: 1. A paedagogia történeti fejlődése kétségbevonhatlan okokkal igazolja azt, hogy a lélektan ismerete nélkül nem lehetséges a nevelés és az oktatás feladatait eszközeit és módjait sem helyesen felfogni, sem pedig czélszerűen érvényesíteni. 2. Ennélfogva bizonyos, hogy a lélektan behatóbb ismerete nélkül a tanítók feladatukat nem teljesíthetik sem öntudatosan, sem pedig célhoz vezetőleg. 3. Mindazonáltal a tanítóképző intézeteknek nem lehet az a céljuk, hogy növendékeikkel valamely tudományos rendszernek megfelelő lélektant és logikát taníttassanak be, hanem inkább csak az, hogy a tanítójelölteket czélszerű úton-módon bevezessék a lélek fejlődésének megismerésébe, illetőleg megfigyelésébe, hogy így ez által aztán arra is képesekké váljanak, hogy a fejlődő lelket a nevelés és oktatás által

helyesen és a természetes úton-módon támogathassák. A logikát ennél fogva csakis mint a lélektannak egyik kiegészítő részét kell a tanképző intézetekben tanítani. 5. A tanítás módja ezen tantárgyak körében az inductiót kövesse. Ugyanezért a tanárnak ügyelnie kell arra, hogy a lélek fejlődésének és munkásságának tényeit a mennyire csak lehet, a növendékek által is megfigyelhető tapasztalatokból, a képzőintézetben előforduló esetekből merítse, mert csak így közvetlen szemlélet által érthetik meg a tanítójelöltek a lélek működésének törvényeit a legbiztosabban. 6. A lélektant és a logikát legezlszerűbb a tanítóképző intézetek második évfolyama alatt elővenni. Az első évfolyamban Largiader szerint a neveléstörténeti képek volnának tárgyalandók azon kívül, hogy ebben az időben kellene a tanítójelölteknek az emberi test egyes szerveit és azok fejlődésének mozzanatait is tüzetesebben megismerniök. Az általános neveléstan és a módszertan azonban már csak akkor volna szerinte előveendő, a mikor a növendékek a lélektanból és a logikából megtanulták mindazt, a mi nélkül sem a neveléstan, sem az oktatástannak a tételeit nem lehet felfogni és helyesen alkalmazni.

—é—y.

Külföldi lapszemle.

Paedagogium. Szerkesztő dr. Dittes Fr. Lipcse. Klinkhardt J. kiadása.

E sorokban inkább a legutóbb megjelent, vagyis decemberi szám tüzetesebb ismertetésére kívánok szorítkozni. Az előző számokból (aug. szept.) csakis Mayer Vilmosnak az Augsburgban 1889-ben tartott XXVIII-ik pünködsi német egyetemes tanítógyűlésről szóló jelentését kívánom röviden ismertetni. Ezt annyival kevésbé hagyhatom el, mivel ez a legkiválóbb tanítóegyesület, s a gyűlésen oly ügyek kerültek szőnyegre, melyek talán még sokáig fogják az elméket foglalkoztatni.

A gyűlést Halben hamburgi képző intézeti főtanító (rendes tanár) vezette.

Richter Albert lipcsei igazgató „Nemzet és népiskola”-ról értekezett. A egyes tudományoknak népies alakba öltöztetését, a nemzeti hagyományoknak népmesék s mondáknak az iskolában való feldolgozását, szóval a nemzeti szellem kifejlését sürgeti. „Nevelői szempontból különös súly helyezendő a szülőföld (Heimat) népies hagyományaira; azért a népiskolának minden oktatása a szülőföld ismertetésével át volna szövendő, annyival inkább, mivel a vidék szerinti különösnek mértékkel való ápolásából a német érdekeknek nem károsítása, sőt előmozdítása várható.” — Ezen felolvasás vitatásától a gyűlés elállott.

Egy más kimagasló tárgya a gyűlésnek a következő volt: „A német népiskola kiépítése”. Előadó: A. Weichsel Würzburgból. A gyűlés az előadó tételeit némi módosítással fogadta el: „A mai gazdasági, ipari, üzleti és állami élet a növekedő ifjúság irányában magasabb művelődési követelményekkel lép fel, mint a melyet a hétosztályú általános népiskola nyújt. Miért is elodázhatatlan szükségesség ezen népiskolához a vele való szerves összefüggésben oly középfokú iskolát csatolni, mely népünk ipari élete tovább menő szükségleteinek megfelel.” Ezen határozatot azért látom különösen kiemelendőnek, mivel az újabb időben nálunk is csak azon intézkedések száma szaporodik napról napra, mely a népiskolát mind inkább-inkább szűkebb körre szorítja.

A decemberi füzet első cikke: „A sokratikus módszer.“ Dr. J. Böhmétől. Czikkiró szerint a bölcsész a sokrati módszeről sokat vár, a nevelő Sokratesben keveset lát. Mindkettő esalódásban van. Értekező mindenek előtt a katechesis és a sokratikai módszer közötti különbséget adja. A sokratikus módszernél a gondolkodó, a katechetikainál csupán az emlékező tehetség hozatik működésbe. Elitéli azon felfogást, mely a katechesist a sokrati módszerrel fel akarja cserélni.

A cikk második része a philosophiai, illetőleg történeti.

Sokrates módszere személyiségével teljesen összenőtt. Szerző így jellemzi Sokrates módszerét: „Az önálló kutatásra való ösztön volt azon pozitív csira, melyet Sokrates épen romboló eljárásával meggyökereztetni kívánt.“ „Sokrates beszélgetéseiben a helyest csak érinti, és ellenlábásának szeméi előtt a meg nem felelővel együtt elvonulni engedi.“ „Hallgatóit azon belátásra kényszeríti, hogy minden általános tulajdonság csak viszonylagos értékű, hogy valami általános jó és szép épen nincs.“

„Ha meggondoljuk,“ így vonja ki író a következtetést „mily rendkívüli gondolat — munka, mily elvonó képesség szükséges ezen belátáshoz, — úgy egy pillanatig sem kételkedhetünk, hogy a sokratikus módszer ethikai kérdésekkel való belső kapcsolatában iskoláinkban nem alkalmazható.“

Ha tehát alakilag egy specialis sokratikus módszerről kell beszélnünk, úgy sajátlagosságát abban látjuk, hogy megismerést párbeszédés módon nyertünk, hogy nem új ismert anyagot adunk, de már meglévőt rendezünk és tisztázunk.“

A második cikkben dr. Jahn M. értekezik „A gyermek erkölcsi fejlődésének kezeléseiről“. A gyermek kezdetben érzékeivel munkál; nem tudja, hogy a világosság a lámpától, a tej édessége az anyától származik. Nemsokára azonban az érzeteket a test és külvilág bizonyos részeire kihelyezi. A gyermek ekkor nemesak a fény, világosság és ízérzeteket helyezi át az anyára, hanem mindazon kellemes érzelmeket, melyekben annak közellétében részesül, tőle származtatja. Az anya képe a gyermekben a kellemes sokféle érzelmeit egyesíti. A gyermek a kellemes érzelmeket azon személyekre vagy tárgyakra viszi át, melyektől azok származnak vagy származni látszanak. Így keletkezik a ragaszkodás, szeretet és hűség érzelme. A fejlődés további folyamában saját tagjainak képéről nyer tudomást, azok működését kihelyezi, s a körülötte levő tárgyakkal a magáéhoz hasonló érzelmeket tulajdonít. Így támad a részvét, tisztelet és félelem érzelme. „A külvilág átszemléltetésének tényében gyökeredzik az embernek emberhez való magatartása; ebben rejlik az erkölcsi fejlődés első kelleke“. . . . Értekezése további folyamában író azt bizonyítja, miszerint az erkölcsi fejlődés további alapja az utánzás, mely kezdetben tisztán gépies folyamat. Később azonban érzelmek és gondolatok kapcsolódnak hozzá. Az erkölcsi érzelmek további kiindulási pontját író a kedélymegragaszkodásban, az indulatban keresi. A tevékenységében háborgatott gyermek öntudatában üresség támad, mely új érzelmek és gondolatok által töltetik ki. A gyermek először bálul. A bálulás helyét azonban nemsokára a jog vagy jogtalanság érzelme foglalja el. Az előre bocsátottakból író azt következteti, hogy az „erkölcsi érzelmek az ember társadalmi helyzetében gyökeresnek“; társadalmi jellegűek.

Az érzelmek elmosódnak. Ez okért az erkölcsi érzelmek képzetekké, itéletekké, fogalmakká alakítandók.

Somogyi G.

OKIRATTÁR.

A képviselőház közoktatásügyi bizottságának jelentése.

Midőn e fontos, a teendők irányát megjelölő jelentést bő kivonatban közöljük, csak sajnálatunknak adhatunk kifejezést, hogy helyszűke miatt nem közölhetjük egész terjedelmében. A jelentés így hangzik:

I. Az országos közoktatási tanács a jövő évben már reformált szervezettel és hatáskörrel fogja folytatni működését. A tanácsnak nem lesz rendelkezési, csak véleményezési joga. A tankönyvek bírálata úgy fog gyakoroltatni, hogy a szavazás útján választott két-két bíráló tag közül az egyik ugyanazon szakmában működő gyakorlati tanfőnök legyen. A két tudományzakú és három iskolanemű osztályból álló tanácsot azonban bizonyos mérvű felügyelet is fogja megilletni, melyet egyes kiküldött tagjai által gyakorol az illető tantézetek fölött.

II. Mi a népoktatási viszonyokat illeti, a mi változás a megelőző évhez képest észlelhető, a haladás és fejlődés irányában történt.

A felsorolt adatok közül kiemeljük, hogy a magyar nyelvet anyanyelvi képességgel bíró tanítók száma 334-gyel szaporodott, míg a magyarul egyáltalán nem tudóké 45-tel apadt.

A bizottság ez alkalommal is lelkiismeretesen vette szemügyre, milyen mértékben járul hozzá az állam pénzügyileg a kulturai érdekek előmozdításához a népoktatás körében. E tekintetben a következő tényeket ajánlja a bizottság a t. ház figyelmébe: az összeg, melyet az állam 1887/8-ban népoktatási czélokra fordított (1.737,680 frt) 110,000-rel volt kevesebb, mint az előző évben: úgy, hogy az összes népoktatási költségeknek csak 11,62%-át fedezé a magyar állam, holott pl. Poroszország, mint állam, az e nemű kiadásoknak 25%-át viseli, Továbbá az állami népiskolák száma (786 = az összes népiskolák 4,73%-a) csupán hárommal szaporodott: új kisdedővoda azonban az állami jellegűek közt egyetlen egy sem keletkezett. Az állam részéről tehát a fejlődés e téren nem oly arányban mozdítottatott elő, mint a hogy kívántatott volna. Semmi sem indokoltabb e szerint, mint a bizottság amaz óhajta, hogy nem ugyan az államháztartási egyensúly rovására, de pénzügyeink természetesen fejlődése mellett az állam, eszélyesen megválogatott pontokon mind több és több tért foglaljon el jól szervezett és hazafias szellemben vezetett iskoláival a népmilliók körében, mert minél nagyobb számban nevelni és képezni öntudatosan államhű polgárokat, kívált a mi viszonyaink közt, egyik első rangú állami érdek.

A közel időben megalkotandó óvodai törvény előreláthatólag tetemesen föl fogja szaporítani a kisdedővodák és gyermekmenhelyek számát: a mi úgy népesedési és kulturai, mint emberies és nemzeti szempontból egyaránt csak kívánatos lehet.

Ugyde ez egy okkal több arra, hogy az állam a maga népiskoláinak számát is lehetőleg szaporítsa, mert ha nem lesznek kellő számban minden tekintetben megfelelő népiskoláink, melyek a jelentékenyen felszaporítandó óvodák és menhelyekből kiözönlő gyermekserget befogadva, annak közművelődési irányban és hazafias szellemben tovább képzését biztosítsák; csak fél munkát fogunk végezni.

De még egy másik s valamennyi közt legfontosabb szempont is utalja az államot arra, hogy anyagilag mind nagyobb részt vegyen a népoktatás munkájában. Ha annak idején a kiváltságos osztály tudott önként, tetemes áldozatokat hozni ama nagy czélnek, hogy a népmilliók bevonassanak „az alkotmány sánczai közé”, a mai nemzedék előtt ennél nem kisebb czél és feladat lebeg, az t. i. hogy a népmilliók mindinkább bevonassanak a hazafias szellem és kultúra sánczai közé. Ez a czél pedig nagyon megérdemli az állam részéről a lehetőségig fokozott áldozatokat, mert hisz legsajátabb érdekeinek hozza meg azokat.

Ez irányban megnyugvással vette tudomásul a bizottság a t. minister úrnak ama kijelentését, hogy újabb állami népiskolák felállítása czéljából 200,000 frtnyi kölcsön iránt javaslatot fog terjeszteni a törvényhozás elé. Reméli azonban a bizottság, hogy ha ezen összeg — a mi nagyon valószínű — nem lesz elégséges a mutatózó kulturai szükségletek fedezésére, a kormány gondoskodni fog továbbra is arról, hogy e téren a fejlődés munkája fennakadást ne szenvedjen.

Ugyanis 1400-ra megy azon községeink száma, melyek lakosságának csak 10–49% -át képezi a magyar elem. (Lakosaik összes száma 24 millió, melyből magyar alig 20%.) Bővebb magyarázatot nem igénylő indokokból ezen, magyar kisebbségekkel vegyes községeket jelölik meg viszonyaink olyanokul, mint a melyek első sorban látandók el állami népiskolákkal s ez a minimum, melyre az államnak e téren törekednie kell.

Eddigélé az állam az ilyen községek közül csak 300 egynehányban állított népiskolát s míg a közelebb-távolabb jövőben valamennyit el nem látja tanintézettel, nem tekintheti a népoktatás körében misszióját befejezettnek, feladatát megoldottnak.

Egyebekben elismeréssel értesült a bizottság a közoktatásügyi kormány nyilatkozataiból arról, hogy a tanfelügyelők írásbeli teendőinek apasztása tekintetében megtörténtek a szükséges intézkedések; továbbá, hogy — mint ezt a folyó évi költségvetés is igazolja — a képezdei tanárok éveken át ismételt méltányos kérésének dotációjuk javítását illetőleg, részben bár, elég tétetett és szemügyre vette a kormány a képezdek hatályosabb felügyeletét is — végül, hogy a t. szakminister úr kezébe vette a néptanítók anyagi sorsának javítását is. E végből elrendelte a tanítók fizetésének összeírását országszerte s a beérkező adatok alapján fogja a további lépéseket megtenni. A bizottság helyesli a kormány azon álláspontját, mely szerint ha kívánatos volna, hogy a felekezeti tanítók is megkaphják a fizetési minimumot és ha kiderülne, hogy ezt a felekezetek megadni nem képesek, ekkor volna helye az állami segélynyújtásnak, természetesen megfelelő állami befolyás biztosítása mellett. De kívánatos volna, hogy módot találjon a kormány a képezdei ének-, zene-, rajz- és tornatanárok anyagi helyzetének méltányos javítására.

Végül a tanítói nyugdíjügyet illetőleg, helyesléssel és megnyugvással vette a bizottság a közoktatási kormány abbeli határozott kijelentését, hogy az ide vonatkozó nyugdíjtörvény revíziója legnagyobb részben már kész.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter f. évi 31,752. szám alatt a következő rendeletet intézte valamennyi állami tanítóképző intézet igazgató-tanácsához.

Az okszerű méhészet terjesztése és fejlesztésével megbízott országos méhészeti felügyelő és vándortanítók jelentéseiből kiténik, hogy ott, hol az iskolai méhesek a méhészetben tapasztalt tanító kezeli, a méhészet nemcsak a községben, hanem környékén is rohamosan terjed, a mennyiben az iskolából kilépő tanulók többsége örömmel űzi a gazdaságnak ezen kevés költséggel járó s mindamellert szépen jövedelmező ágát.

E tény eléggé mutatja, hogy fontos szerepre vannak hivatva a néptanítók az okszerű méhészet terjesztése és megszilárdítása körül; egyszersmind arra is int, hogy a méhészkedésben jártas tanítók számát minden rendelkezésre álló eszközzel szaporítani kell.

Erre legjobb alkalom nyílik a tanítóképzőkben, melyeknek tantervében a méhészet, mint a törvény által tantárgyul előírt gazdaságtan egyik ága, amúgy is helyet foglal.

Hivatali elődöm gondoskodása és felhívása folytán az állami tanítóképzők többsége, de a felekezeti tanítóképzőknek egy része is el van látva a méhészet gyakorlati műveléséhez szükséges kaptárakkal és eszközökkel, és némelyikben a növendékek a méhészetben már évek óta eredménnyel oktattnak és gyakoroltatnak. Egyes képzőkben azonban a beszerzett kaptárak néptelenül állanak, más helyen minden eszköz a méhészet gyakorlati oktatására még most is hiányzik.

A méhészet oktatásának továbbfejlesztése érdekében ennél fogva indítatva érzem magamat az Igazgató Tanácsot felhívni, hogy a gondjára bízott intézetben ezen ügyet figyelemmel kísérni és a fejlődés elé gőrdülő akadályok eltávolításán működni el ne mulasztja.

A földművelésügyi m. kir. minister úr, felkérésemre, f. é. május hó 10-én 19,040. szám alatt kelt rendeletével utasította az országos méhészeti felügyelőt és méhészeti vándortanítókat, hogy a kerületökbe eső tanítóképzőkben a méhészeti oktatásra lehető gondot fordítsanak, a képzőintézeti igazgatókkal egyetértve ezen intéze-

tekben mentől gyakrabban előadásokat tartsanak, s ez által az esetleg hiányzó szak-
oktatást lehetőleg pótolják.

Felhívom az Igazgató Tanácsot, hogy a földművelésügyi miniszter úr ezen rende-
letének mentől sikeresebb végrehajtása érdekében a maga hatáskörében is minden
szükséges intézkedést tegyen meg; a méhészeti vándortanító megjelenése esetén az
előadások megtartására a szükséges időt esetleg az akkor netalán megtartandó elmé-
leti tanítási órák szüneteltetésével jelöltesse ki és az ifjúságnak megjelenését és
figyelmét részvételét biztosítsa.

Meghagyom továbbá, hogy a képezdei méhesnek ápolása és jó karban tartása,
a méhcsaládoknak az elpusztulástól megóvása érdekében a méhészeti vándortanítóval
egyetértőleg minden szükséges intézkedést tegyen meg.

Az okszerű méhészet iránti kedv és hajlammak az ifjúságban való ébrentartása
az intézeti nevelés és oktatás feladata lévén, arra az illető tanárok figyelme felhívandó;
egyszersmind ezen czélból a magyar méhészek szakközlönye, a „Magyar Méh“ az
intézet részére megrendelendő és az ifjúságra nézve hozzáférhetővé teendő.

Erről az Igazgató Tanácsot megfelelő eljárás végett azzal értesítem, hogy egy-
üttal a képzőintézet igazgatójának kötelességévé teszem, miszerint a képezdei méhes
állapotáról és a méhészeti oktatásról tanév végi jelentésében részletesen tegyen
említést.

Kelt Budapesten, 1889. évi deczember hó 16-án.

Hasonló tárgyú rendelet intéztetett valamennyi egyházi főhatósághoz.

VEGYESEK.

Gazdasági oktatás. Az országos magyar gazdasági egyesület a földművelési
minisztériumhoz kérvényt nyújtott be, a melyben az általános gazdasági szakértelem
emelése czéljából többféle javaslattal áll elő; gazdaszónyképző iskolák felállítását,
népszerű gazdasági könyvek kiadását, a papnövendékek gazdasági oktatását sürgeti
s a tanítóképzők gazdasági szakoktatásáról is szól. A kérvény-
nek erre vonatkozó szövege a következő: „Hogy a gazdasági szakértelem csak egy
bizonyos fokig is általánossá tételhessék, a gazdasági népoktatásra volna első sorban
kivánatos súlyt helyezni. Erre mostani népoktatásunk keretében két organumunk van:
a községi tanító és a pap. Különösen az első az, a ki hivatva lenne, az egyes
községek gazdálkodását teljesen átalakítani. Ehhez azonban a tanítóképzőknek olyatén
szervezése volna szükséges, hogy a tanítójelöltek rendszeres és alapos gazdasági ok-
tatást nyerjenek. Örömmel vettünk tudomást a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi
magy. kir. minisztériumnak ez irányú böles intézkedéseiről az állami tanítóképző
intézeteknél, a czél azonban ezek útján még csak félig van elintézve, mert szükséges
volna a felekezeti tanítóképzőkben is a gazdasági oktatás szervezése.“

Az országos tűzoltó szövetség középonti választmánya január hóban Buda-
pesten ülést tartott, a melyen kimondatott annak szüksége, hogy a tanítóképző inté-
zeti növendékek a tűzoltás elméleti és gyakorlati részében a tornaórák alatt kiképez-
tessenek; a választmány ez irányban kérvényt fog felterjeszteni a minisztériumhoz.
Szépnek elég szép dolog, hogy a tűzoltók is úgy gondolkoznak, hogy a néptanítónak
feladata ez irányban is fejlesztőleg hatni a társadalomra. Talán vállalkoznának is ők
e „magas“ ideák megvalósításához, ha nem kötnék őket — anyagi gondok.

A magyarországi ág. ev. egyetemes egyház (Erdélyt bele nem értve) 1888—89-iki
népiskolai tanügyi állapotáról szóló jelentéséből kiemeljük a következőket: 892,432 lélek

után van 157,489 tanköteles gyermek, kik közül iskolába járt 138,151 gyermek = 87·7%. Első helyen áll az iskoláztatás a dunántúli kerületben, a hol a tanköteles gyermekeknek 93·8%-a járt iskolába. Tanító volt 1590 s ezek között képesített 1394, nem képesített 196, rendes 1377, segéd 213. Jutott átlag egy tanítóra 66 tanuló. Iskola volt 1376; az iskolai épületek mellett volt faiskola 704, testgyakorló 241. Az egyházegyetem fenntart 5 tanítóképzőt, ú. m. sopronit, eperjesit, felső-lövőit, szarvasit és selmeczbányait. Ezeknek év elején volt növendékük mindössze 130 (csak? Szerk.), a kik közül 108 részesült 5468 frt 20 kr. értékű jótéteményben. A tanítóképzők fenntartására fordított összesen 21,738 frt 84 kr. Az év folyamán tanítói oklevelet kapott 23. A képesítés négy intézetben magyar, egyben magyar-német nyelven történt.

Országos hitoktatói kongresszus megtartására kérnek engedélyt a fővárosi hitoktatók legutóbb tartott értekezletük határozata szerint Simor János herceg-primástól. A kongresszust a jövő nyárra tervezik; ezéjla lesz az elemi és polgári iskolai hittanítás és tankönyvek rendezése.

A **görög nyelv** oktatásának ügye a középiskolákban halad a megoldás felé. Január hó 21-én a középiskolai tanáregyesület budapesti körének mindkét szakosztálya vette tárgyalás alá az ügyet. Előadó J a n e s ó Benedek volt, a ki a görög nyelv ellen foglalt állást, a mennyiben azt kívánta, hogy fakultatív tárgygyá tétessék. Az előadó indítványa ellen szóltak: Csengeri, Szilassi, Sebestyén, Wolff és Gyomlay. A görög nyelv ellen nyilatkoztak: Bodnár Zsigmond, Fialovszky, Szigetvári és Bokor József, a ki különösen a tanítás sikertelenségére hivatkozva támadta meg a görög nyelv oktatását. Szavazás alá kerülván a dolog, a kör 13 szóval 11 ellenében kimondta, hogy a görög nyelvet a középiskola köteles tantárgyai közül mellőzhetőnek véli. Ezen határozattal is egy lépést tettünk az egységes középiskola felé.

A **III. egyetemes tanítógyűlés** végrehajtó bizottságának felhívását vettük. E rendkívül fontos és minket közlelő érdeklő ügyre legközelebb lapunk más részében vissza fogunk térni. Most csak közöljük az egyesületek által eddig ajánlott tételeket, a melyek a következők: 1. A magyar nyelv tanításának általánosítása a beszéd- és értelemgyakorlatok alapján. 2. A népiskolai tanterv módosítása tekintettel az osztott és osztatlan népiskolákra. 3. A népiskolai tankönyvek s ezek bírálatának kérdése. 4. A tanítóképző intézetek reformja s a tanítóképző intézeti tanárok kiképeztetése. 5. Az állami szakszerű tanfelügyelet szervezése tekintettel a néptanítók előléptetésére. 6. A tanítói állás biztosítása s a tanítók szolgálati viszonyainak szabályozása. 7. A kisednevelés ügyének országos törvény által való rendezése. 8. Nemzeti iskolák felállításának kérdése s a neveléstudományok magyar nemzeti alapon való megteremtése és fejlesztése. 9. A tanítói közzsellem állandósítására vonatkozó elvek fejtegetése. 10. Az Eötvös-alap ügyének rendezése. 11. Általános és kötelező megyei tanítótestületek szervezése. 12. A realismeretek tanításának módja és eszközei. 13. Iskolai egészségügy. 14. A kézimunka a népiskolában. 15. A rajz- és tornatanítás a leányiskolákban.

A **tankönyvek bírálása**. A vallás- és közoktatási miniszter a tankönyvek bírálása ügyében a következő rendeletet bocsátotta ki: Az utóbbi év folyamán számos kiadó és tankönyviro azon kérséssel járult elélem, hogy az országos közoktatási tanács által már egy ízben megvizsgált tankönyveket újból bíráltassam meg és a nem engedélyezést kimondó rendeleteimet változtassam meg. Ily kérvények több ízben czimednek kiadatván és az illető könyvek a tanács még egy bírálójával megvizsgáltatván, arról győződtem meg, hogy a második bíráló ítélete csaknem kivétel nélkül az első bírálónak a szerző vagy kiadó által kifogásolt ítéletével egybehangzó volt és a másod ízben való megbíráltatás az első ízben adott vélemény alapján kimondott

határozatom megváltoztatására nem szolgálhatott okot. Meggyőződven ebből a könyvek újabb megbiráltatásának fölösleges voltáról, elhatároztam, hogy a tanács amúgy is igen felszaporodott teendőinek újabb szaporítása elkerülése céljából, már megbirált tankönyveknek ugyanazon, vagyis nem javított alakban újabb megbiráltatását többé semmi esetben elrendelni nem fogom. Erről czímedet (a közokt. tan. alelnöke) tudomása végett ezennel értesítem.

KIMUTATÁS

az egyesület pénztárába befizetett tagdíjakról.

Az I. kimutatás közöltetett a szeptember 30-iki számban. A II. kimutatás közöltetett a december 30-iki számban. A III. kimutatás a következő:

1889-re egész évi tagdíjat (4 frt) fizettek:

Angyal Dezső, dr. Bánóczy József, Báthori Lajos, Fazekas József, Gyertyánffy István, Heinrich Józsa, dr. Jankovits Pál, Kapy Gyula, dr. Koch Ferencz, Litschauer Teréz, dr. Málnai Mihály, Mátray Gyula, Mocsári Gerő, Nagy Károly, Oherolly János, Orsetti Emilia, Regéczy József, Rohn József, Tóth József.

1889-re II. félévi tagdíjat (2 frt) fizettek:

Csiszár Sándor, Csepreghy Endre.

1889-re 1 frt tagdíjat fizettek a M. T. következő előfizetői:

Bedő Dénes, Belle László, Borbély Sámuel, Fábriczy János, Felméry Mózes, Kováts Béla, Sándor Domokos, Végler Gyula.

1890-re egész évi tagdíjat (4 frt) fizettek:

Deák Lajos, Jády József, Karkis István, Molnár Leontin, Sándor Mózes.

1890-re 3 frtot fizetett:

Dezső Lajos.

B u d a p e s t, 1890. január 13-án.

Zajzon Dénes,

az tanítóképző intézeti tanárok országos egyesületének
pénztárosa.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Arányi A., Bartsch S., dr. Bánóczy J., Bein K., Deák L., Ebenpanger J., Erdődy J., Fabriczy J., Felméry A., Felméry L., Gyertyánffy J., Hajtman P., Herchl Ö., Kapy Gy., dr. Kármán Mór, dr. Kiss A., dr. Kováts J., Komáromy L., Lázárné K. J., Luttenberger A., dr. Málnai M., Molnár L., Paál F., Péterfy S., Peres S., Radó V., Réthy L., Rohn J., Regéczy J., Scheerer S., Sebestyén Gy., Somogyi G., Suppán V., Sente J., Sztankó B., Tóth J., Verédy K., Zajzon D. Fogadják önök a szerkesztőség nevében a legmélyebb köszönetemet, hogy szóval vagy hozzámm intézett levélben sziveskedtek a lap támogatását megígérni, s azt részben már teljesítik is. Tudom, hogy ezen elhatározásukban önöket az ügy iránti lelkesedés, de részben a szerkesztőségbe vetett bizalom is vezette; mindkettőre úgy az ügynek, mint a lap vezetőinek a súlyos feladat teljesítésében nagy szüksége van. Kérjük a tevékeny közreműködést többi t. kartársainktól és ügyünk barátaitól is. Azon reményt, azon óhajt tápláljuk, hogy ezen mindnyájunk által fenntartott lap istápolásától nem fogja magát közüllünk visszavonni senki. Jelenleg arra kérjük t. kartársainkat, hogy a kik jelentékeny külföldi lapokhoz juthatnak, sziveskedjenek ezt velünk tudatni, hogy a referálásra felkérhessük.

A kéziratokat a következő kellekekkel kérjük kiállítani: olvasható írás, különösen az idegen nevek tiszta kiírása; csak az egyik oldal betöltése, margónak hagyása.

Felelős szerkesztő: NAGY LÁSZLÓ.